گلێنەی شاعیر

ئەگەر خەرمانی عومرم ئێستەکانە پاکی با بیبا
بەمەرگی تۆ مچورکیشم بەدڵدا نایە، با بیبا
هونەر گەر خۆی پەرێشانی نەبایە لەم وڵاتەیدا
بەشی من بۆ دەبوو چارەڕەشی و خانەخەرابی با
لەکوێ حاڵی من و تۆ وا دەبوو ئەی خۆپەرست ئێستا
ئەگەر دنیا ئوسوول و قاعیدە و نەزم و حیسابی با
بەجامێ بادە تێر نابم، گەر مەیلت هەیە ساقی
گلێنەی خۆم دەنێرمە خزمەتت، بۆم تێکە تا بیبا
وەبەر من نایەڵێ لێرەش مەی و ساقی جەنابی شێخ
دەنا لەولا شەراب و حۆری با هەر بۆ جەنابی با
هەموو عومری ئەبەد تێیدا نییە خۆشی دەمێک مەستی
خدر ئاوی حەیاتی بۆچ بوو؟ فێری شەرابی با

١٣٤٠

***

گێژەڵووکەی خەزان

گێژەڵووکەی بەسام و توندی خەزان
کە پەلاماری دایە باخ و ڕەزان
دەشکێنێ نەمامی شلک و تەڕ
گوڵی بۆنخۆش و تەڕ دەکا پەڕپەڕ
ئەو گوڵەی باخی پێ دەڕازاوە
داخەکەم ئێستە هەڵپرووکاوە
هەروەها دەستی بێ بەزەی تەقدیر
نایەڵێ چووک و گەورە جوان و پیر
تازەلاوان لە خوێن دەگەوزێنێ
جەرگی دایکی هەژار دەبرژێنێ

زەبری توندی زەمانی بەدکردار
شاری کردینە شاری پڕ ئازار
هەرچی دەیبینی دەس بەئەژنۆیە
لە هەموو لاوە شین و ڕۆڕۆیە
بزە نابینی تۆ لەسەر لێوێ
چاوە فرمێسکی خوێن دەپاڵێوێ
سەربەقوڕ، مل بەکوینە گەورە و چووک
خەنە شۆرایەوە لە پەنجەی بووک
مەرگی ئەو سێ جەوانە بێ مرادە
ماتەمی خستە ئەو مەهابادە
گەرچی (یوسف) ئەسیری بەندی گڵە
ئێستە لەو (میسرە) هەر عەزیزی دڵە
گەرچی بۆخۆی خرایە چاڵی گۆڕ
شوێنەواری بەنرخی ماوە لە گۆڕ
خزمەتی خەڵکی زۆر بوو ئەو لاوە
جا چلۆن دادەمێنێ لەولاوە؟
گەر (سولەیمان) نەما لە کۆڕی خەبات
نەگەیشتووە بەئارەزوو و ئاوات
زیندووە تا ئەبەد لەناو خەڵکی
چونکە بۆ کۆمەڵێک هەبوو کەڵکی
خزمەتی عیلمی کردە پیشەی خۆی
خوێندەوار کۆڕی شین دەبەستن بۆی
ڕەنگە شاگردی کوردی وریا و ژیر
دەرسی ئەو لاوەیان بمێنێ لە بیر
کاکە (داوود) ئەگەر لە ڕێی ژیانا
گیانی شیرین و پاکی خۆی دانا
فێری کردین دەبێ لە کارکردن
نەبەزین تاکو سەردەمی مردن

***

یادی دوو پیاوی چاکی زەحمەتکێش
یانی کاکە عەزیز و مام دەروێش
خەڵکی ئەم شارە قەت لەبیر ناکەن
خەڵکی ئەم شارە ئۆگری چاکەن

مەهاباد – ١٥ی بەفرانباری – ١٣٤١

***

گوڵی هیوا

ئەختەر کچی کوردی چاومەست!
ئیلهام بەخشی شێعری پڕ هەست!
ئەی پێشمەرگەی میللەت پەرەست
کە دیتمی تفەنگ بەدەست
زانیم گوڵی هیوا پشکووت
بەیانی ئازادی ئەنگووت
ئەختەر پێشمەرگەی کۆڵنەدەر!
ئەختەر ئەی گوڵی نێو سەنگەر!
خوێنت دەتکێ لە دمی خەنجەر
دەگری بەری هێرشی ئەسکەر
سێرەت گرت بەوچاوە جوانە
لە کەلەکەی ئەم بیژوانە
شەقت هەڵدا لە زێڕ و جل
تووڕت داوە کەلدان و کل
توندت کردووە پشتێنی شل
فیشەکدانت کردۆتە مل
پساندت بازنە و پاوانە
دەستت دا تفەنگ پیاوانە

نارێژی چاو، سوور ناکەی لێو
شانە ناکەی بسکی پەشێو
یەکجاری فڕێت دا چارشێو
ئەوە ڕووت کردە چڕ و کێو
دەبڕی جەرگی دوژمنی زۆڵ
بەسەرنیزە نەک بە مژۆڵ

١٣٤٢

***

ڕاوە بەراز

تفەنگی ڕاوێ ئەستێنراوە یەکسەر
بەقەولی کاک هەژار، بێ ڕاوە ڕاوکەر
مەفەرموو ڕاو نەما لەو شارە تازە
کە سەیری ڕاوکەران ڕاوە بەرازە
ئیتر دەرچوو بڵێین باوی کوڕانە
نەخێر باو باوی (سۆنە) و (دوو کوڕانە)
قورینگ و (ڕەش بەشە)و(دورنا)و(هەڵەتانج)
نە ئاغایان لەکن پیاوە نە کرمانج
بەکەیفی خۆی لەسەر ئەو ئاوە ڕوونە
دەکا گاڵتە و قوماری (پێ بەقوونە)
سەری چۆن لێ دەشێوێ سی لە قۆپی
کە ڕاوکەر چونکە بێ ڕاو ماوە تۆپی
(بنە) ڕووخان و (سپە) چۆل و هۆلن
بڵاون ڕاوکەر و باڵندە پۆلن
ڕفاندوویە (قەلەسابوونی) سابوون
کە هەستی کردووە لاگیریە قانوون
ئەوا (کەروێشکە)کەی سیخوار لەپشتە
قوڵەشینی بەهەست و گورج و گشتە

لە لانا کەوتووە و نایێتە بیری
کە جاران شۆرەتی بوو سەنگەسیری
دەکا سمکۆڵ و چاوی هەر لە کۆیە
کە نێری تێگەیی پارێز درۆیە
ئیتر کەس ڕووی نەماوە بچتە کێوی
بەشێر گاڵتە دەکا ئەوڕۆکە ڕێوی
لەسەر بەردی دەخوێنێ (کەو) بەدەستە
دەڵێ ڕاوکەر ئەگەر پیاوی دە هەستە
لە چاوان هەڵوەرین فرمێسکی گوڕگوڕ
کە دێ و دەڕوا بەدەستە (چرگ) و (کوڕکوڕ)
هەوێردە و (زرڕەکەو) دێنە ڕەپستە
بەڵام چ بکەم چەکم پللار و مستە
لە سوور کێلان دەنیشن پۆلەکۆتر
لە جاران زۆرتریش و سەربەخۆتر
(فەقێ ڕەحمانی) ئاواڵت چلۆنە
چلۆن بێ ڕاو دەژی کالیارە کۆنە؟
گەرم داهاتووە وەک پیرە لۆکی
لە سوێ ساچمەزەنی کۆنەڕەشۆکی
ئەوی زۆر تووڕە بێ (دەروێش کەریمە)
کە پیری ئێمەیە و پیاوی قەدیمە
گەلێکی دی هەرا و بەزم و تەق و تۆق
چرای ژینی نەبوو وەک ئێستە بێ شۆق
بزەی نایێتە سەر لێوی وەکو میر
ڕەبی بێ ڕاو نەبی قەت ڕاوکەری پیر
وەکو (ئەحمەد) گوتی ئەی پیری مەشهوور
مەخۆ خەم بۆ تفەنگی عەهدی تەیموور

ئەوەی چابوو لە شانی ئێوەدا بوو
بەڕەحمەت بێ دەنا بۆ بستە چابوو
دەبێ حاڵی چبێ (کاخدری) خۆمان
کوڕی کێوان و ڕۆڵەی بەند و چۆمان
مەگەر نۆکان بخوات و بچتە ڕاوێ
دەنا تازە دەوێرێ ساچمە باوێ
ڕەبی دوژمن بەحاڵی (بەهمەنی) بێ
لە داخا ڕەنگە لووتی داژەنیبێ
کەسێکی بچتە لای و کەڵپی بێشێ
وەها پەرتە خلێنەی بۆ دەکێشێ
جەنابی (ئەردەلان) شێواوە حاڵی
وەکو جیبی منە ساکی بەتاڵی
ڕەئیسە گەورەکەی کانوونی ڕاو بوو
ئەویشی چوو لە دەس دەستە شکاو بوو
(رهاکرد است او خوی پلنگی)
نەماوە پوز و فیز و زەبر و زەنگی
کە سایەی کەم کراوە ئەو لە سەرمان
لەسەر کێ لێ دەدا ئەو جارە فەرمان؟
گەلێکی گۆشتی کێوی خوارد بەمفتە
لە گۆشت کەڵ ساز بکا با ئێستە کفتە
یەقین (مەحموود) با نادا سمێڵی
سمێڵ بادانی پێ حەیفە بەدێڵی
کە ڕاوکەر بێ تفەنگ ئەڵبەتتە دێڵە
لە هەمووان دێڵتریش (مەحموود سمێڵە)
دەڵێن دوکتۆر خەوی نایە شەوانە
لە تاوی ڕاوی (مالۆس) و (یەکانە)

نییە هۆشی لە کەس وەربگرێ ویزیت
دەدا دەرمانی (تیفۆس) بۆ (برۆنشیت)
لەکن خانم یەقین نامێنی نازی
لە کووپەی ببرێ قاورمەی بەرازی
بەشی ئێمەی نەدا لەو خەست و خۆڵە
مەسیحی گەورە ئەستاندوویە تۆڵە
(مەمی خان) چاکە هەر ماوە جەفەنگی
ئەوەش قازانج و سوودی بێ تفەنگی
بەڵام (میرزا حەسەن) کاری کراوە
تفەنگێکی کڕی و تەحویلی داوە
لە دەستی مفتی زادە کێ دەکا خێر
تفەنگی دایە، ڕاوی پێ نەکرد تێر
تفەنگی تازە هێنابوو حیجازی
بەڵام مەودای نەبوو بۆ تورکتازی
فەڕوفیکی ئەوە گرتی هەموومان
لە داخانی دەبوو بگرن هەموو مان
چلۆنە کەیفەکەت ڕەحمانی قازی
دەخۆی ئێستاش کەبابی جەرگی قازی
ئەویستاش لێ دەنێی تۆ سەنگەسیران
دەنێری کاسە سفرە بۆ فەقیران
مەزەی وودکاتە هێشتا سینگی باڕی
نەوەڵلا هێندە برسی بەرد دەهاڕی
ئەوەت چاکە لە قەسسابخانە دوور نی
وەکو عەولای برات بۆ گۆشت زەروور نی
هەڵەم کرد لێم ببوورە تاکو مابی
هەڵۆی و کاکە بۆ کۆللارە نابی

ئەتۆ پەرکووری توند و تیژ و دڕ بووی
ئەتۆ سوڵتانی شاخ و کێو و چڕ بووی
زەمانە داخەکەم باڵی شکاندی
لەناو داڵ و قەل و کوندی خزاندی
حەیف ئەی شاهەڵۆ بۆ باڵ و چەنگت
حەیف سەد حەیف بۆ دەست و تفەنگت
حەیف ئەی نابیغەی ڕاوی موکریان
کە باڵندە لەترسانت دەگریان
دەبینم ئێستەکانە چەک کراوی
دەترسم چاوی تۆ کوێرکەن مراوی
ڕەفیقان چاکە ئێوە خەڵکی شارین
وەکو من نین، بەشی زۆرتان ئیدارین
(بیحەمدیللا) هەتانە کار و بارێک
بەڕۆژ کار و بەشەو گاڵتە و قومارێک
ڕەفیقێک، خەمڕەوێنێک، ئاشنایەک
کتێبێک، تەختە نەردێک، سینەمایەک
بەلای ماڵی خەلیفەیدا گەڕانێک
لە خزمەت ئەرمەناکیش ئیستیکانێک
بەڵام من خەڵکی لادێم سەگ بەحاڵم
دژ و داماو، کەنەفت و دەس بەتاڵم
پەرێشان و کزم بێ کاروبارم
بە بێ ڕاویش بەجارێک کۆڵەوارم
کە زۆری بۆ دەهێنام دەرد و مەینەت
دەچوومە ڕاو و ئامێزی تەبیعەت
خودایە تازە چۆنی بگوزەرێنم
کە تەنیا تۆپەڕەش بوو خەمڕەوێنم

لە ژووریێ دادەنیشم هێندە، دەمرم
کە دەچمە دەشت و مەزرا سەکتە دەگرم
لە ناو داچێندراوی سەوز و شینم
هەزار جاش و کەر و گوێلک دەبینم
لە باغمدا هەیە سەد بزنە گرِوێ
بزن ئازاد کرابێ، ریشە دەرِوێ!
بەجوتیاری بلێیم چاکت نەکێلا
دەزانم دەسبەجێ رِۆبۆتە تێلا
بەگاوانێ بلێیم زیانێ مەفەرموو
دەڵێ لاچۆ برِۆ وەختی بەسەرچوو
بەشوانی گەر بلێیم مەیکە لە مێشە
دەڵێ دیارە دەمت ئێستاش لەپێشە
لە ناو دێدا کە دەچمە بەربەرۆچکە
دەدەن دەورم منالی سەر بەکۆچکە
ئەوەندە گوێ لەمست و توند و تۆڵن
ئەگەر زوو هەڵنەیەم چاوم دەکۆڵن
خەریک بووم رِاگرم دوو گۆڵە تاجی
بەوان رِاوێ بکەم بۆ ناعیلاجی
حیسابم کرد کە نیمە نانی خۆشم
بەبارانێ رِزی ئەو ساڵ کلۆشم
چەلان چابوو هەمان بوو تەختەدامە
بەڵام ئەو ساڵ لە دێ دامە حەرامە
ئەگەرچی زۆر لەمێژە دامە فێرم
بەڵام زەحمەت بەمام سۆفی بوێرم
چلۆن ئاغای بکەم ئێستا لە سۆفی
کە سۆفی تازە ئاغای هەڵگلۆفی

بلێیم ئاغا دەڵێ سندان، دلەدەرد
دەوێری ناوی ئاغا بێنی نامەرد!
لە مەڵبەندێ کە ئازادی نەبێ پیاو
بە ساچمەزەن بچێتە کێوی بۆ رِاو
سەگی تێ رِی چ نرخێکی هەیە ژین
ستەم تا کەی، مەگەر ئێمە بەشەر نین
١٣٤١

***

شینی گۆران

هەر لە بۆتانەوە هەتا سۆران
هەموو سۆرانی شینە بۆ گۆران
هەر لە کوێستانەوە هەتا گەرمێن
یەخەمان دادرِاوە تا دامێن
لە جزیرە هەتاکو بەحری رِەش
نییە کیژێ سەری نەنابێ لە هەش
لە دیاربەکرەوە هەتا ورمێ
سەر بەقورِ، مل بەکوێنە نێر و مێ
هەر لە کەرکووکەوە هەتاکو سنە
شین و رِۆرِۆ و فغانی پیاو و ژنە
لە مەریوانەوە هەتا زێبار
وەک زرێبارە چاوی کوردی هەژار
هەر لە زاخۆ هەتاکو کرماشان
پرسەیە، ماتەمە، بەخۆدادان
لە مەهاباد هەتا سلێمانی
ناڵە ناڵە لەباتی گۆرانی
هەر لە بێجارِەوە هەتا شەمزین
کچ و کورِ، لاو و پیری کورد شەمزین

له شنۆوه هەتاکو سەنجابی
تووشی کوردێکی بێ کەسەر نابی
هەر لە هەولێرەوە هەتا پاوە
نەتەوەی کورد پەشێوە، تاساوە
جا چلۆن دڵ بەخەم نەبێ، نەگرین
جا چلۆن کوڕی شینی بۆ نەگرین
شاعیرێک بوو بەنرخ و بێ وێنە
بیری ڕۆشن بوو، چەشنی ئاوێنە
شاعیرێک بوو بەجەرگ و هەڵکەوتوو
پێشڕەوی گەل بوو نەک لە گەل کەوتوو
تاکی کەم بوو لە جوان پەرستیدا
وەکو مێو بوو وشە لە دەستیدا
هەستی پاک، مێشکی تازە، بیری نوێ
شێعری پڕ سۆز، قسەی بەتام و خوێ
دڵتەڕ و خۆش خەیاڵ و ناسک بێن
بەهونەر، شارەزا، وشە ڕەنگێن
پێم پەری شێعر و مۆسیقا تۆران
بۆیە بردیانەوە سەرێ گۆران
یا خودای جوانی تووڕە بوو لێمان
ئەو چرایەی ڕەوا نەدی پێمان
ڕۆژگار گەوهەری وەبن گڵ دا
داخی ئەو مایەوە لە ناو دڵدا
داخەکەم ئەو بلێسە دامرکا
کە خەریک بوو وڵاتی ڕوونتر کا
ڕۆیی گۆرانی خۆشەویست ڕۆیی
شێن و ڕۆڕۆی گەلی نەبیست ڕۆیی

ڕۆیی بێ وەی گەلی بگا بەمراد
ڕۆیی بێ وەی ببینێ کورد ئازاد
ڕۆیی ئاواتی بردە بن گڵی ڕەش
ڕۆیی کورد ماوە بێ کەس و بێ بەش
حاجی، گۆران و پیرەمێرد مردن
«داخەکەم کوردی ئێمە هەر کوردن»
کوردن و تووشی ڕۆژی تەنگانەن
مەردن و دیلی دەستی بێگانەن

مەهاباد – ١٩٦٢

***

تەپڵی ئەمان

قەڵەم سەرکێشە، بیریش مووقەڵێشە
بەڵام یارەببی ڕووی ڕەش بێ زەمانە
دڵی تەنگم لە دەستانی هەمیشە
مەکۆگەی مەینەت و دەرد و خەمانە
هەموو تیری بەڵای ئەو ڕۆژگارە
دەکا بۆ سینگی پڕ زامم کەمانە
برا و خزم و کەسوکارم بەجارێ
ئەوان لێم بوونەتە داسی ڕەمانە
لە ماڵی خۆم دەکەم بۆنی غەریبی
کە بێزارم لە هەرچێکی هەمانە
ئەوی خۆشم دەویست وەک گیانی شیرن
تەماشای بۆتە مشتەی ناو هەمانە
لەڕاس من دێڵەرێوی ترسنۆکیش
وەها ڕاسا دەڵێی فیلی دەمانە

ئەوی دایم لە ژێر خەڵکا ژیاوە
لەسەر من پاڵەوان و قارەمانە
دەمی خۆشم لە ژینمدا نەدیوە
بخوازم تاکو خۆزگەم بەو دەمانە
گەمەی تۆشم بەلاوە سەهلە خوێڕی
گەلێکم پێ کراون لەو گەمانە
هەمە هیوا بەدوارۆژێکی ڕووناک
بەشی ئینسانی بێ هیوا نەمانە
بەشێوەن چاری کاری ئێمە نایە
خەبات، کەڵکی نییە مامەخەمانە
لەبەر تۆ چارەنووسی شووم و بەدفەڕ
ئەوی قەت لێی نەدەم تەپڵی ئەمانە

١٣٤٢

***

پەری شێعر

ئەی کچی جوان! کچی لەبار!
ئەی کچی زانا و خوێندەوار!
ئەی گوڵاڵەی نواڵی کوێستان!
مایەی شانازی کوردستان!
تیشکی هیوای دوارۆژی ڕوون!
سارێژکەری زامی دەروون!
گەلاوێژی بەشۆقی گەش!
ڕووناک کەرەوەی شەوی ڕەش!
بەهاری خێر و بێر و هات!
گزنگی بەیانی ئاوات!

شێعرت دەوێ لە منی پیر
لە منی پیری گۆشەگیر
لە شاعیری زمان بڕاو
لە شاعیری دەفتەر دڕاو
لە شاعیری بەساڵا چوو
لە شاعیری وشک هەڵاتوو
شێعرێکی تەڕ، شێعرێکی خۆش
شێعرێک دڵان بێنێتە جۆش
شێعرێک دامرکێنێ دەروون
بە برینان بێنێ گۆشتە زوون
شێعرێک وەک خوناوەی باران
شێعرێک وەک سرتەی دڵداران
ناسکتر لە هەودای خەیاڵ
شیرنتر لە بزەی مناڵ
وەک ئارەقەی هەنیەی جوانان
وەک دڵەخورپەی جێ ژوانان
وەکو کەشم و نەشمی بووکێ
وەک ڕەنگ و بۆنی گوڵووکێ
بێ خەوش وەک ئاونگی گوڵ
پڕپڕ لە هەست و سۆز و کوڵ
لە ئاوی کانی ڕەوانتر
لە پەلکەزێڕینە جوانتر
شێعرێک وەک سێبەری بژانگ
وەکو خەرمانەی دەوری مانگ
ڕێکتر لە گەڕی ڕەشبەڵەک
خۆشتر لە خرمژنی کرمەک

لە کوشینی دەستی دۆ خۆشتر
لە مەکە و ئەیەڕۆ خۆشتر
وەک نیگای چاوی خەواڵوو
بە لەشاندا بێنێ تەزوو
وەک شەراب بگەڕێ لە خوێن
خەمڕەوێن بێ و نەشەبزوێن
شێعرێک وەکو دەریای بێ بن
گەرمتر لە باوەشی ژن
شێعرێک سروودی شادی بێ
شێعرێک دەنگی ئازادی بێ
شێعرێک مزگێنی نەجات بێ
شەوچەلەی کۆڕی خەبات بێ
شێعرێک ڕەق بێ، ڕق بێ، قین بێ
گڕ بێ، بڵێسە بێ، تین بێ
شێعرێک سەنگچنی سەنگەر بێ
شێعرێک بریقەی خەنجەر بێ
هێزێک بێ دوژمن بەزێن بێ
مستێک بێ گورچوو تەزێن بێ
بڵێسەی گوللەی هەڵمەت بێ
شەپۆلی ڕقی میللەت بێ
شێعرێک نووستوو ڕاپەڕێنێ
شێعرێک دوژمن داپەڕێنێ
بشکێنێ دەرکی باستیلان
ئازاد بکا کۆیلە و دیلان
هەڵبڕێ قەفی زەنجیران
چەک بداتە دەست یەخسیران
بپەڕێنێ دەستی جەللاد
بهاڕێ ساتۆری بێداد

نرکەی سینگی کرێکار بێ
ئالای شۆڕشی جووتیار بێ
هەروەک گڕی ئاگری نەورۆز
ڕەمزی ئازادی بێ و پیرۆز
هەزاران کاوەی زەحمەتکێش
پاڵ پێوە بنێ بەرەوپێش
شێعرێک هەم توند بێ و هەم ورد بێ
یانی شێعری ئەوڕۆی کورد بێ
بەڵام ئەی فریشتەی جوانی
ڕەنگ بێ ئەم نوکتە نەزانی
پەری شێعر وەک کچی جوان
بۆ پیاوی پیر نایەتە ژوان

مەهاباد - ١٣٤٢

***

ناسۆری تەشەنا

وەرە مەیگێڕ دەمەوێ ئەوشۆ خەمی دڵ کەم کەم
لووزەوم بەردە سەرێ نامەوێ جورعەی کەم کەم
تەشەنا بۆتەوە ناسۆری دەروونم دیسان
زامی کۆنە و بەمەیی کۆنی دەبێ مەڵهەم کەم
مشتومالی دەوێ ئاوێنەیی ژەنگاوی خەیاڵ
مەست و گێژم کە، هەتا گاڵە بەجامی جەم کەم
ئێستە بۆ چاری خەمم گۆشەیی مەیخانەیە جێم
من کە ڕۆژێک دەمەویست میللەتەکەم بێ خەم کەم
تا نەڕووخاوە، بلا پڕ بێ لە خۆشی و مەستی
تازە پێی ناوێ ئەمن هۆدەیی خۆم مەحکەم کەم

چۆن نەبەم بۆ مەی و مەیخانە پەنا تێ گەییوم
لەو وڵاتە هەموو شت زۆرە، بەنی ئادەم کەم
پیر و زورهانم و ئێستاش دڵەکەم هەر دەیەوێ
سەر و ماڵم بەفیدای خاڵ و خەت و پەرچەم کەم
داستانی مەم و زین کۆنە، کچێکم گەرەکە
شلکەڕانی بگوشم بۆنی لە سینگ و مەم کەم
من لە جوانی دەگەڕێم، تێپەڕە زستانی دزێو
کچ کە ڕووم نادەنێ، با سەیری گوڵ و شەونەم کەم
شەڕەبایە لە چیاکان و هەوا تووشە دەنا
وەکو شێتان دەمەویست ڕوو لە چیای ئەستەم کەم

مەهاباد – ١٣٤٦

***

ڕەق هەڵاتم

من لە داخی خزمی خوێڕی و ئاشنای ئەحمەق هەڵاتم
من لە ترسی زاق و زووقی ئەمنیەی چاو زەق هەڵاتم
کوا بەخۆشی خۆم بەجێ دێڵم وڵاتی خۆشەویستم؟
من لە ترسی زللە و باتووم و دار و شەق هەڵاتم
هەر بەپێیان و بەکۆمەکۆمە گەیمە ئەم وڵاتە
ڕەنگە پێت وابێ بەسواری مایەنی گوێ لەق هەڵاتم
(نۆکەری بێگانە ناکەم) هاتە جێ فەرمایشی خۆم
وا لە برسان و لەبەر بێ بەرگی ئیمڕۆ ڕەق هەڵاتم
١٣٤٧

***

گەرمەشین

بۆ شەهیدێکی کە گەوزیوە لەنێو خوێن دەگریم
بۆ هەڤاڵێکی کە چوو بێ سەر و بێ شوێن دەگریم
بۆ هەموو پیر و جوانێکی لەسەر کوردستان
چوونە بن دارێ بەبێ وەی کە بشلوێن دەگریم
بۆ کوڕێکی نەبەزیوی کە لە سەنگەردا مرد
نەک بە سەرشۆڕی و بێ شەرمی لەسەر نوێن، دەگریم
ماچ دەکەم ئەو مەچەکانەی بە کەلەبچە دێشن
بۆو سەرانەی بەگرێی قەمچی دەگروێن دەگریم
گەنجی کوردی وەکو گەنجینە لە هەردی خستن
دوژمنم، تاکو نەزانم هەموو لە کوێن، دەگریم
شۆڕەژن سەربەقوڕ و گەورەکچیش مل بەکوێن
تا بمێنێ سەری بەقوڕ و ملی بەکوێن دەگریم
بۆ ژنێکی کە لەسەر تەرمی کوڕی تاقانەی
شین دەکا، جەرگ و دڵی لەت لەت و توێ توێن، دەگریم
دوور لە ئازادی لە زیندانی ڕەش و بۆگەندا
بۆ کەسانێکی دەژین چڵکن و دژوێن دەگریم
بووکی کۆست کەوتوو دەبینم لە پەژارەی زاوا
سەری کولمانی دەڵێی زەردەیی سەر سوێن، دەگریم
بۆ پەنا سیلە و بن گیشە و جێ ژوانی چۆڵ
بۆ گراوی و کوڕە حەیرانی کە لێک جوێن دەگریم
بۆ وڵاتێکی بەفرمێسک و بەخوێن دێرابێ
من کە سەیرانی دەر و دەشتی دەکەم، خوێن دەگریم
تا وەکو موڵگە و پێشێلی سوپای دوژمن بێ
کێڵگە پڕ پیتەکەم و بەندەنی بژوێن، دەگریم

تا گوڵاڵەی گەشی بۆنخۆشی ترۆپکی کوێستان
بەگڕی مووشەکی بێگانە بپروێن، دەگریم
بەسیەتی دووبەرەکی و ملهوڕی و لاساری
تا برایانە هەموو پێکەوە نەدوێن، دەگریم
دەمەوێ ڕێگەیی ڕزگاری تەخت بکرێ دەنا
تاکو نسکۆیە بەرن، تاکو هەڵەنگوێن دەگریم
تا کرێکار و فەلا، ڕەنجبەر و ڕۆشنبیر
دەست لە یەک نەگرن و پیاوانە نەبزوێن دەگریم
تا لە ژێر ڕەشبەڵەکی کیژ و کوڕی ڕق هەستاو
جەندەکی دوژمنی بەدکارە نەپەستوێن دەگریم
تاکو بۆ تۆڵەیی ئەو ڕۆڵە شەهیدانەی کورد
خەنجەری ڕۆڵەیی ئازا هەموو نەسوێن دەگریم
تا بەداسی دەسی ئەو پاڵە بەکارەی کوردی
دڕک و داڵی سەرەڕێ گشتی نەدروێن دەگریم
تاکو نەسڕێتەوە فرمێسکی هەتیوباری هەژار
تا هەتیو لێوی وەکو خونچە نەپشکوێن، دەگریم
تا بەدەستی پەری ئازادی لەسەر گۆڕی شەهید
گوڵە شللێرە لەگشت لایەکی نەڕوێن دەگریم

١٣٤٧

***

مەتەرێزی شەرەف

لێرەش لەنێو ئەو لێڕ و شاخ و بەردە
لێرەش لەگەڵ ئەو هەموو داخ و دەردە
لێرەش لەنێو شۆڕشی خوێناویدا
لێرەش لە سەرکەوتن و تەنگاویدا
لێرەش لەنێو زەبر و زەنگی زاڵمدا
لەنێو ساچمە و دووکەڵی ناپاڵمدا
لێرەش لەنێو گڕ و ئاگر و ئاسندا
لە بەرامبەر تانک و تۆپی دوژمندا
لێرەش لەنێو دەریای ڕقی بێ بەستێن
لێرەش لەنێو کوڕانی تۆڵەئەستێن
لێرەش لەنێو شەپۆلی خوێن و کەفدا
لێرەش لەنێو مەتەرێزی شەرەفدا
خۆشەویستم لەبیرم ناچی تاوێ
دەم فڕێنێ باڵی خەیاڵم تا وێ
هەرچەند دوورم، بەڵام خۆش بێ خەیاڵم
ئاوارە نیم وا دەزانم لە ماڵم

***

هەر بینا دیت ڕمی کۆشکی زۆرداری
گەیشتینە لووتکەی چیای ڕزگاری
ڕەوی تەمی خەم و مژی پەژارە
بووژانەوە ئەو هەتیوە هەژارە
کوتکی کاوە و هێزی پێشمەرگەی دڵسۆز
ڕۆژی ڕەشی کردە نەورۆزی پیرۆز
مێشکی پڕا ئەژدەهاکی مێشکخۆر
جەللادەکەی ئەستۆی کەوتە بەر ساتۆر

گیرا، رووخا، خاپوور بوو قەڵای سەختی
وەبەر پێلاقان درا تاج و تەختی
هەترەشی چوو ئەرتەش لە ترسی لاوان
خوێری بەزین، هاتەوە ڕۆژی پیاوان
نەترەی نەما دوژمن لەبەر پێشمەرگەم
لەگشت لاوە هەلات و نەیگرت بەرگەم
زۆردارت دی هەڵاوەسرا سەرەوبن
ئۆخژنی هات دڵی گەرمی بێوەژن
خوێنرێژت دی گەوزی لەنێو خاک و خوێن
ڕازایەوە گڵکۆی شەهیدی بێ شوێن
توانەوە دەسبەند، کەلەپچە، زنجیر
کرانەوە دەرکی قەفەز لە یەخسیر
ئەستراوە فرمێسکی ڕۆڵە کوژراو
ئەستێنراوە تۆڵەی بێ کفن نێژراو
بزەی هاتێ لێوی لە خۆشی بێ بەش
جلکی گۆڕی سۆرانی شین، بەرگ ڕەش
لە شینگایان گەڕا گەری ڕەشبەڵەک
(شەم) و (شەمزین) گرتیانەوە دەستی یەک
گەڕانەوە ئاوارە بۆ جێژوانان
گرانەوە لە خەنە پەنجەی جوانان
جا ئەو کاتە بە هەتوانی ئازادی
سارێژ دەبێ برینی نامرادی

چیا - ١٣٤٧

***

شەنگەبێری

شەنگەبێری! ساڵی ساڵان لە کوێستانی، لەناو مەڕی
بۆ مەڕدۆشین هەڵت دەکرد ئەو باسکی سپی مەرمەڕی
لەبەر هاڕەی گۆبەرۆک و گوارە و کرمەک و ژێرچەنە
نیوەڕۆیە لەبەر بێرێ کۆڕی مەڕی ڕادەپەڕی

***

کە ئێواران کەزیت دەکردن سێ بەنگێ و چاوت دەڕشت
بەو کەزی و چاوە نەرمانە بێ ڕەحمانە شوانت دەکوشت
شەنگەبیزا بەسروەبا سوژدەی دەبردە بەر بەژنت
ئاخر تۆش هەوای کوێستانی ئەو کوردستانەت هەڵدەمشت

***

چێشتەنگاوان لە دەراوان کە خۆت لێ دەکرد پێ خاوس
بە لەنجەولاری کێژانەت شەرمەزار دەبۆوە تاوس
ئاهەنگی ژین و شادی بوو بەیانی کە تێکەڵ دەبوو
شمشاڵی من، خرمەی بازن، گرم و هۆڕی مەشکەی گاوس

***

شەنگەبێری گراوی خۆم وێنووسی جەماڵ و جوانی؟
ئێستاش پاڵێنێ وەک جاران لە شوان و مێگەل دەڕوانی؟
وا من پێشمەرگەم دەجەنگم بۆ وڵاتی لە تۆ شیرنتر
نەم دەدا بەتەختی شایی دەنا بەردەبێری شوانی

***

ڕاستە تۆ جوانی، لەباری، نازداری، شۆخی، نەشمیلی
کوڵمت گەشترن لە گوڵ و خاڵت ڕەشترن لە زیلی
جیابوونەوەت دەردە، بەڵام تۆش دەزانی تامی نییە
ژوان و شەوڕاو و دڵداری، ڕاز و نیازی بە دیلی

***

زۆری نەماوە بێتە بەر نەمامی هەوڵ و خەباتم
لە داگیرکەر پاک بێتەوە خاکی پیرۆزی وڵاتم
چەک دادەنێم، گۆچانەکەی جارانم هەڵدەگرمەوە
تۆ هەر بیری بە، من هەر شوان، فریشتەی تاسە و ئاواتم
چیا ١٣٤٧

***

ئامێزی ژن

جاران پەناگای شەوانم
ئامێزی ئاوەڵای ژن بوو
گەرمی و نەرمی ئەو ئامێزە
مایەی حەسانەوەی من بوو

***

دەردی ژیان، ڕەنجی خەبات
ماندووبوونی ڕۆژی ناخۆش
بەشەو لە ئامێزی ئەودا
هەمووم دەکردن فەرامۆش

***

نیگای چاوی، بزەی لێوی
برینی دەکردم سارێژ
برینی ئەو دڵەی دوژمن
بەتیر دەیکرد دابێژ دابێژ

***

نازی، تۆرانی، زیزبوونی
لاواندنەوەی، ئاشت بوونەوەی
هەموو لە جێی خۆی شیرین بوون
زۆر سەختە لە بیرچوونەوەی

***

بەڵێ سەختە، یەکجار سەختە
دووری لە ژن، نامرادی
بەڵام لە ژن خۆشەویستتر
لە لای من ئەتۆی ئازادی
١٣٤٩

***

شەپۆلی تۆڵە

کوردە ئەی کوردی لە خۆشی بێ بەش!
بەس نییە کۆیلەتی دێوەزمەی ڕەش؟
باژۆێ ئەسپی هەوەسی خۆی هەروا
بتگری بتکوژی وا بێ پەروا؟
ئەو (قزل قەلعە) کە بۆتە (باستیل)
هەردەبێ پڕ بێ لە یەخسیر و دیل؟
تاکو کەی نەشکێ کەلەپچە و دەسبەند؟
زەجر و ئازار و شکەنجە تا چەند؟
خوێنی لاوانی بەبیر و بڕوا
هەر دەبێ برژێ، بەفیڕۆ بڕوا؟
هەڵوەرێ گەوهەری فرمێسکی هەتیو
دەربەدەر بێ کوڕی ئازا و نەبەزیو؟
بێوەژن تەڕ بێ بەگریان چاوی
کچ نەبینێتەوە شۆڕە لاوی؟

***

وەختی وەی هاتووە خۆت ڕاپسێنی
تۆڵە وەرگریەوە، هەق بستێنی
ڕاپەڕە، هاتەوە دووبارە هەلت
سەر و ماڵت بکە قوربانی گەلت

کۆبەوە ڕێککەوە، لێک بەستە پشت
ڕاکە مەیدانی خەبات گورج و گشت
هاتەوە کاتی خەباتی شێلگیر
هەڵبڕە بەندەک و کۆت و زنجیر
کوڕبە، ئازابە، نەبەزبە، ڕۆڵە
گژەبای ڕق بە، شەپۆڵی تۆڵە
تووڕەبە، سووربەوە لێی وەک پۆلوو
ئاگری دە وەکو پووش و پووشوو

***

ئەو لە خوێن مژتنی تۆ تێر نابێ
تۆ دەبێ بۆ بەزەییت پێی دابێ
لە هەموو لایەکەوە پێی دادە
ڕاوی نێ، زوو لە وڵاتی ڕادە
دەس و خەنجەر کوتوپڕ ڕاکە سەری
وەدەری نێ وەدەری نێ وەدەری
هەڵمەتی بۆ بەرە وەک شێری دڕ
لەشکری لێ بکە دابڕدابڕ
کۆستەکی خەنجەری تۆ بترازێ
ئەو بەسەرنیزە کولەی نانازێ
ویزە گوللەی چەکی تۆی بێتە گوێ
ناپەڕێنێ لە سنووریشت سوێ
بیتەزێنە بە پەلاماری توند
بیبەزێنە لە چیاو شار و گوند
بەندەن و دەشت و چڕی لێ بتەنە
نەوەکو دەرچی پڕی لێ بتەنە

مەپرینگێوە لە ئاگر و ئاسن
تێدەگەی چۆن بەگەلت ناناسن؟
تاکو شۆڕش نەکرێ توند و تیژ
تاکو سەنگەر نەگرێ لاو و کیژ
نادرێ مافی گەلی کوردی دلێر
هەردەبی وا لە قەفەزدا بێ شێر
ئەو ڕق و قین و بەگژداچوونە
تاقە ڕێگایەکی ڕزگاربوونە

١٩٤٩

***

ترۆپکی ڕزگاری

ڕێبوارێکم ئازا و بەزیبک و زاکوون
دەبڕم چۆڵ و چیا و پێدەشت و بێروون
بەرهەڵستم دەکەم هەپروون بەهەپروون
دەڕۆم بەرەو ئاسۆ، بەرەو ئاسۆی ڕوون
دەڕۆم دەڕۆم تا ترۆپکی ڕزگاربوون

***

کەند و کۆسپ هەنگاوم پێ ناکا شل
بێتە سەر ڕێم هەزاران گابەردی زل
بەهێزی شان و باهۆ پێی دەدەم تل
دەڕۆم بەرەو ئاسۆ بەرەو ئاسۆی ڕوون
دەڕۆم دەڕۆم تا ترۆپکی ڕزگاربوون

***

پێم گرتەوە، دەرچووم لە دارەدارە
ڕێم گرتەوە ڕێگای (قازی) و (ئاوارە)
نامترسێنی گوللە، پەتک، سێدارە

دەڕۆم بەرەو ئاسۆ بەرەو ئاسۆی ڕوون
دەڕۆم دەڕۆم تا ترۆپکی رزگاربوون

***

بەو خوێنانەی لەو ڕێبازە ڕژاوە
گوڵی ئاڵی سەربەستی کورد ڕواوە
منیش بەدڵی پڕ لە هیوا و بڕواوە
دەڕۆم بەرەو ئاسۆ بەرەو ئاسۆی ڕوون
دەڕۆم دەڕۆم تا ترۆپکی رزگاربوون

***

ڕۆڵەی کوردم فێری هەوراز و لێژم
تا زۆر بڕۆم زیاتر ئارەق بڕێژم
کورتتر دەبێ ڕێگای دوور و درێژم
دەڕۆم بەرەو ئاسۆ بەرەو ئاسۆی ڕوون
دەڕۆم دەڕۆم تا ترۆپکی رزگاربوون

***

ناڕەومەوە لە داوەڵ و تارمایی
زۆرم دیوە بولێڵ و تاریکایی
دێنم بەو شەوگارە ڕەشە دوایی
دەڕۆم بەرەو ئاسۆ بەرەو ئاسۆی ڕوون
دەڕۆم دەڕۆم تا ترۆپکی رزگاربوون

***

من پەروەردەی بن سێبەری ئەشکەوتم
گەلێک جاران لە چاڵاوی ڕەش کەوتم
هاتمە دەرێ، هەدام نەدا، نەسرەوتم
دەڕۆم بەرەو ئاسۆ بەرەو ئاسۆی ڕوون
دەڕۆم دەڕۆم تا ترۆپکی رزگاربوون

١٣٥٠

***

گاووگەردوون

شەتەک درا لە دار درەنگانی شەو
لاوێک لەسەر ڕزگاربوونی وەتەنی
وێڕای تەقەی دەسڕێژی دەستەی ئاگر
دێوەزمەی ڕەش دەیگوت و پێ دەکەنی:
جێژنی شایان گاو و گەردوونی دەوێ
خوێنی گەش و فرمێسکی ڕوونی دەوێ

***

هەڵوەری فرمێسکی دڵسۆزانی گەل
خوێنی شەهید ئاڵی کردەوە وڵات
بەڵام لەگەڵ شین و شەپۆڕ و گریان
بۆڵە بۆڵی دێوەزمەکە هەر دەهات:
جێژنی شایان گاو و گەردوونی دەوێ
خوێنی گەش و فرمێسکی ڕوونی دەوێ

***

گوللەی ستەم دابێژدابێژی دەکرد
سەری پڕ ئەوین و دڵی پڕ لە هەست
لە گۆڕستانی کۆنی پێرس پۆلیس
خوێن دەڕشاوە و دەیخوێند کوندی شوومی مەست:
جێژنی شایان گاو و گەردوونی دەوێ
خوێنی گەش و فرمێسکی ڕوونی دەوێ

١٣٥٠

***

شەو و شەیتان

ئەستێرە یەک یەک ڕاخوشین
ڕەش هەڵگەڕا ئاسمانی شین
هەورێک شۆڕابەی بەرداوە
دەڵێی لە قیرپیان وەرداوە
تاریکانە، شەوەزەنگە
وڵات بێ هەست و بێ دەنگە
گۆڕستانی خامۆشە شار
تێیدا نەماوە زیندەوار
نە ڕادەژێ گەڵای دارێک
نە دێ هەستی پێی ڕێبوارێک
هەرچی کۆڵان و شەقامە
دەڵێی کاولاشی بەسامە
دنیا دەریای بێ شەپۆڵە
لاو داماوە، جێژوان چۆڵە
پەردەی کۆشکان دادراوە
ڕۆچنەی کۆختانیش گیراوە
لە تالار و سەرسەرایان
بڕا ترووسکەی چرایان
شەمی سەرچاکیان لابردن
مردووش هێندەی دیکە مردن
دامرکا، بوو بە ژیلەمۆ
لە ناو ئاورگاندا پشکۆ
ژیان ڕووگرژە و مچ و مۆڕ
دێ بۆنی کفن و تات و گۆڕ

شەو زرینگاوە، ڕاشکا
شەیتان سامی لە خوا شکا
کەڵپی خوێناوی گڕ کردن
فریشتەی پشووبڕ کردن
خەم و خەفەت دادەبێژێ
شادی و ئازادی دەنێژێ
داسی مەرگ و نەمان دەسوێ
هەوەڵ گەوزی داوێتە کوێ؟
دێن و دەچن بە ئەسپایی
لە چوارچرا چەند تارمایی
خێوی شەو و خودای شەڕن
بێچووە شەیتانی بەدفەڕن
ئاخ، دیسان سێدارە چەقی
کوردی چۆ بن لەسەر هەقی
لەپڕ دەنگێکی نێرانە
نرکەی کوڕانە و شێرانە
پەردەی بێدەنگی دادڕاند
خەوالووی لە خەو ڕاپەڕاند
خەڵک هەمووی ئەو دەنگەی بیست
دەیگوت (پێشەوای) خۆشەویست:
کە من مردم کورد نامرێ
دەس لە خەبات هەڵناگرێ
هارووژا وەکو پوورەی هەنگ
(مەهاباد) گۆڕخانەی بێ دەنگ
لە دەوروبەری چوارچرا
هەزاران سەر لە قوڕ نرا

کام نازداری شۆخ و جوانە
دای لە خم لکی کۆڵوانە
لە چاوی کیژی مل بەکوێن
بەخوڕ دەهات فرمێسکی خوێن
شۆڕەلاو هاتە کۆڕی شین
ئەویش سۆرانی کردن شین
پیرەپیاو بانگ دەکا ڕۆڵە
لەبیر نەکەن تۆڵە، تۆڵە
تێکڕا دەڵێن درشت و ورد:
کورد نەمرد، پێشەواش نەمرد
با تەرمیشی بخرێتە گڵ
چۆن یادی دەردەچێ لە دڵ؟

***

شادبە ئەی پێشەوای نەمر
هەتن ڕۆڵەی ئازا و خوێنگر
بۆ فیداکاری ئامادەن
ڕێگای ڕاستی تۆ بەرنادەن
پەڕکووری ڕق ئەستوورە کورد
لەسەر تۆڵەی تۆ سوورە کورد
کچ و کوڕ و ژن و پیاوی
دەکا خەباتی خوێناوی
تا مافی ڕەوای دەستێنێ
ئاواتی تۆ وەدی دێنێ

١٣٥١/١/٨

***

سنوور

ئەی ئەو کەسەی دەتپەرستم و لێم ونی
تۆ خودا نی، تۆ خۆشەویستی منی

***

لە ئاسمان نی تا وێت ڕانەگا دەستم
لە قاف نی کاڵەی ئاسنت بۆ هەڵبەستم

***

تۆی لە من ون کرد و منی لە تۆ دوور
ئەو بستۆکەی دوژمن ناوی نا سنوور

بەفرانباری – ١٣٥١

***

ئارەق و تین

پێش ئەوەی گزنگی هەتاو
ترۆپکی چیا بنگێوێ
پێش ئەوەی شنەی بەیانی
بسکی بەرەزا ببزێوێ

***

پێش ئەوەی قاسپەی خاسەکەو
لە زەرد و ما دەنگ داتەوە
پێش ئەوەی بلبل بخوێنێ
خونچە دەمی بکاتەوە

***

پێش ئەوەی سیرەی هەڵۆیان
پەردەی بێدەنگی دادڕێ
پێش ئەوەی چووڕە پۆپنەکی
بەرەو ڕووناکی هەڵفڕێ

***

پێش ئەوەی شەمی سەر چاکی
ئاخر فرمێسکی هەڵوەرێ
پێش ئەوەی گژەبای تووڕە
ژیلەمۆی پەپوولە بەرێ

***

پێش ئەوەی لاوی بەختەوەر
دەم ڕاگوێزێ لەسەر خاڵان
پێش ئەوەی شەوگەڕی دڵتەڕ
وەڕەز بێ لە ماڵە و ماڵان

***

پێش ئەوەی بێری شل و مل
چاوی خەواڵووی هەڵبێنێ
پێش ئەوەی شوان مەڕی شەوێن
وەگێڕێ، بەردا دەسبێنێ

***

پێش ئەوەی پۆلی نەشمیلان
شل شل داگەڕێن بۆ کانی
پێش ئەوەی سەرکانی و دەراو
ژاوەی بێ لە پەری جوانی

***

پێش ئەوەی حاجی سەلەمخۆر
هەژارێک هەڵنێ بە تەماڵ
پێش ئەوەی ڕێچکە ببەستێ
بۆ مزگەوتێ شان بەبەرماڵ

***

پێش ئەوەی دەروێشی چڵکن
پەنجەی خەلیفەی کوشێبێ

پێش ئەوەی شێخ وەک تارمایی
بەرەو خانەقا خوشێبێ

***

پێش ئەوەی گزیری بەدفەڕ
لە دیوەخان پاروو بادا
پێش ئەوەی خاتوونێک بەناز
پەردەی کۆشکی ئاغا لادا

***

من کاوی خۆم لە کار دیوە
من جەرگی زەویم دڕیوە
من شیلەگەم هەڵبڕیوە
من یەک سەریم ئاخنیوە

***

من ڕیزە سواڵەم داناوە
شەغرە وێنجەم پێوە داوە
من گاگێرەم تێر کراوە
یا خۆیانم وەرگێڕاوە
هاوین و پایز و بەهار
هەتاو لێی نەداوم بێکار

***

من جووتیارم، من جووتیارم
من لەگەڵ هەتاو هاوکارم
من بەئارەق و ئەو بەتین
دامان ڕشتووە بناخەی ژین
باسکی من و تیشکی ئەوی
بژیو دەستێنن لە زەوی
گەر جووتیار ئارەق نەڕێژێ
گەر هەتاو تیشک ناوێژێ

دانیشتووی ناو کۆشک و قەڵا
دەخۆن نانی گەڵا گەڵا ؟

***

بەڵام حەیف ئێستاش لێرە
من برسیم و کەسێک تێرە
نە قەت ئارەقی ئەسڕیوە
نە قەت گەوزی هەڵبڕیوە
نە مەچەکی جەمام بووە
نە چۆڵەمەی لە جێ چووە
نە ئەنگوستی ڕاگیراوە
نە داسوو لە چاوی داوە
نە دڵی پێی دڕ دڕ بووە
نە بن هەنگڵی خڕ بووە
نە کەفی دەردا بە کڵۆ
نە پەنجەی دەری کرد دڵۆ
نە دەستی پاشبارەی ناسی
نە ساوێکی دا لە داسی
نە بەگەرما داهێزاوە
نە خەوی لە چاوی زاوە
نە بەسەرمایە تەزیوە
نە لە کای پایز خزیوە
نە نووسەکەی پێوە نووسا
نە لەبەر بارانێ خووسا
نە زوقمی بەسەردا باری
نە لە قوڕدا کەوت باری
نە دی شەو و شەونخوونی
نە چێشتی دەردی نەبوونی

***

تا کەی وا بم، تا کەی وا بم
دەس بەتاڵ و ڕەنج بە با بم
تاکەی ڕەنجی شان و پیلم
بۆ دوژمن بێ، بۆ من دیلم؟
نا نا، تازە ڕاپەڕیوم
ناتوانن بدەن فریوم
ڕێبازی شۆڕش بەرنادەم
مەودا بەداگیرکەر نادەم
لە شان و باهۆی خۆم ڕادی
هەڵگرم ئاڵای ئازادی

***

فریشتەی پەڕیوە

سەرنجم گەر دەبڕمە بەژن و باڵات
کچی جوان! بۆچی ڕووگرژی چ قەیدی؟
منم ئەو شاعیرە جوانی پەرستە
کە چاوی من جگە لە جوانی نەیدی

***

بەمنداڵی کە پەروەردەی چیا بووم
کەوم دی، پۆڕ و سوێسکە و ئاسکم دی
بە لاوچاکی لە شاری کوردەواری
کچم دی، نازەنین و ناسکم دی

***

گەڕاوم چۆم و نواڵە و مێرگ و بژوێن
بەماه و زەردی ئەستەم هەڵگەڕاوم
تەماشای سوێسن و بەیبوون و شلێر
بە دینی جوانی ڕاهێناوە چاوم

***

لەبەر تاوێ لەسەر پشت ڕاکشاوم
لەدەم جۆگە لەسەر فەرشی وەنەوشان
لەسەر گوێسوانە کردم چاوەبڕکێن
لەگەڵ گەورەکچی بەردەرکی حەوشان

***

بەڕۆژی سارد و ساو دیومە بە زستان
تروسکەی بەفری بەرتیشکی هەتاوێ
شەوی هاوین لەناو ئەستێرەکاندا
گەلاوێژم دەدی پرشنگی داوێ

***

لەناو گۆم و گەرمک و چۆم و قۆپی
بەپۆلم دین قورینگ و سی و هەڵەتانج
لەبەر بێر و لە هاویر و لە پاراو
گەلێکم دیوە کیژی شۆخی کرمانج

***

لەمەیدان دیومە نێسکەی ئەسپی خۆشبەز
لەگەڵ دەستوجلیتی شۆڕەسواران
گەڕی شاییم لەپێش چاوی گەڕاوە
لەرەی مەم، سووکە ڕەوتی گوێ بەگواران

***

خورینی شوور و بازی مامزم دی
شەپۆلی گۆم و کەف هەڵدانی تاوگە
بە مێرۆژ و سیاسوتی بەهارێ
گەلێک شەو ماومەوە تا ڕۆژ لە ڕاوگە

***

لەسەر دوندی چیای سەربەرزی هەڵگورد
ڕەوەی هەورم لەژێر پێمدا بەدی کرد
تەماشای دیمەنی سەوزی وڵاتم
منی سەرسام و شاگەشکە و خەنی کرد

***

بەهەشتە کوردەواری من، بەهەشتە
فریشتەم من، فریشتێکی پەریوە
بە جوانی تۆ دەژیم لەم دوور وڵاتە
وەرە لێم مەبڕە ئەو تەنیا بژیوە

***

بەڵێ تۆ کیژی، نازداری، لەباری
منیش پیرێکی زورهان و دزێوم
بەڵام شیرنترە لەو شەکرەلێوە
وشەی کوردی کە هەڵدەڕژێ لە لێوم

١٣٥١

***

کاروانی خەبات

زەردە پەڕی، سوور بوو ئاسۆ
خەریک بوو سێرە هەڵگیرێ
لەباتی قاسپە قاسپی کەو
دەهات قرمژنی شێست تیرێ

***

ئاوری بەردەدا لە بەندەن
گڕی خومپارە و بازووکا
کام گوڵ گەش بوو، کام گیا شلک
بەو بلێسە هەڵدەپرووکا

***

داوەستا لەو خڕ و شیوە
دووکەڵ و بۆگەنی بارووت
نەمامی ناسک و ساوا
بەدەسرێژ دەبوونە بزووت

***

دەیشێلا هەلاڵە و سوێسن
ناڵچەی پۆتینی ژاندەرم
نێرکی بیزا و مەندۆکی تەڕ
دەپەڕین بەگوللەی گەرم

***

کێوی لە حەوت کێوان تەقین
هەڵۆ دای لە شەقەی باڵان
کەروێشک تەماڵی هەڵگرت
ڕێوی خوشی بۆ کەندالان

***

کۆترە شینکەی قەدی شاخی
لوور بوونەوە ناو ئەشکەوت
سوێسکە لە بن پنچک خزا
چۆلەکە لە جریوە کەوت

***

خۆی لە ڕەندۆڵان هەڵکێشا
لە ترسان مار بەپەلەپەل
لە پەڕ پەڕۆچکەی ئاسمانێ
دیاری دا تارمایی خەرتەل

***

هەر چوار تەنشتی گیرابوو
لە سەنگەرێکدا بەتەنێ
ئەو لاوەی بەڵێنی دابوو
هەتا مردن چەک دانەنێ

***

پشوو سوار و گەروو وشک
گەرم ببوو چەکی دەستی
بەڵام هێشتا نەلەرزی بوو
دڵی پڕ لە هیوا و هەستی

***

هەرچەندە ئاڵقەی گەمارۆ
هەر وا دەهات تەنگتر دەبوو
ئەستێرەی هیوای دەدرەوشی
تا وەخت درەنگتر دەبوو

***

پەندی کوردانەیە و کۆنە
کە شەو قەلاتی مێرانە
هەروا تاریکان پەیدا با
دڕی پێ دەدان شێرانە

***

ڕووناکبیرێکی تا ئیمرۆ
دەچوو بەرەو ئاسۆگی ڕوون
ئێستا هیوای بە بوولێڵ بوو
بۆ لە گەمارۆ دەربازبوون

***

بڵێسەی دا لوولەی چەکێک
تێک هەڵگلا لاوچاکی کورد
ئەفسەر یەک بەخۆی قیژاندی
(بەپیش بەپیش گلولە خورد)

***

لەبن پەسیوان دەرپەڕین
هێزی ڕەش و ئەهریمەنی
دێرا بەخوێنی شەهیدێک
(کوردستان) مێرگ و چیمەنی

***

دیسان خوێنی قارەمانێک
نەخشاندی ڕێگای ڕزگاری
دیسان لاپەڕەیەکی ڕەشتر
کەوتە سەر مێژووی زۆرداری

***

دوا نیگای بڕیە لای ئاسۆ
بەمۆلەق ڕاوەستا چاوی
شنەبای شەو هات ئەستڕی
وەک پەنجەی جوانێک جواناوی

***

لەناو خوێندا دەتلێنەوە
لاوی بەزیپک و بەسبات
بەڵام هەروا دەچێتە پێش
بێ وچان کاروانی خەبات

ڕێبەندانی - ١٣٥١

***

له بیرم مەکە

وەهام بیستووە سەردەمی پێشوو
لە گەورە شارێک نازدارێک هەبوو
کچێکی قیت و قۆز و کەڵەگەت
شاکاری دەست و نەخشی تەبیعەت
شۆخ و لەبار و جوان و ڕەزا سووک
لەڕاست ڕووی دەچوو ئابڕووی گوڵووک
دڵتەڕ، مەشرەف خۆش، زار بەپێکەنین
شل و مل، ئەسمەر، ناسک، نازەنین
دیدەکاڵ، لێوئاڵ، بسک سێ بەنگی
خاڵی سەر کولمەی ڕەشتر لە زەنگی

مەمک خڕ و توند، سینە نەرم و پان
گەردن درێژ و چەنە کورت و جوان
کەی گەزۆ شیرن وەکو دەمی بوو
کەنگێ بەڕەزا وەک پەرچەمی بوو
مانگ لە ئاست هەنیەی شەرمەزار بۆوە
برۆی دی هیلال خۆی لەبیر چۆوە
جەرگی دەبڕین تیری بژانگی
دڵگر بوو بسکی، لووس بوو، لاجانگی
زەندی گۆشتن و شووش و نەرم و نۆڵ
بەلەکی خڕ و پڕ و سپی و سۆڵ
چەنەگەی خڕی وەکو گۆی زێو بوو
بەرخەبەبەکەی وەک شەکرەسێو بوو
خەڵفی شۆڕەبی و مەندۆک و بیزا
لەبەر ئەو باڵا بەرزە دەفیزا
ناز و کریشمە و لەنجە و لارەکەی
پڕی کردبوو هەموو شارەکەی
جوانی وا کەم بوو لەسەر زەمینێ
کەم دایک کیژی وا جوان دەبینێ
لە شارا هەچی هەبوون کوڕ و کاڵ
لەدووی ئەو شۆخە ببوونە عەوداڵ
لێیان گرتبوو گوێسوانە و ڕێباز
کڕیار گەلێکە بۆ کڕینی ناز
وەک مانگی جێژن لێیان دەڕوانی
پێیان هەڵدەگوت بەستە و گۆرانی
بەڵام لە هەموان داوخوازتر لاوێک
بوو، کە نەدەژیا بەبێ ئەو تاوێک

گیرۆدەی کردبوو بەبسکی خاوی
دێوانەی کردبوو بەسیلەی چاوی
ئاوڕی ئاوری لە دڵ بەردابوو
نازی وەرهەمی پێ هەڵێنابوو
وەختابوو بمرێ بۆ ماچی لێوی
یا وەکو شێتان ڕوو بکاتە کێوی
نەیمابوو هۆش و هەدادان و خەو
ئۆقرەی بڕابوو بەڕۆژ و بەشەو
قسەی دڵسۆز و دۆستی نەدەبیست
لە دنیای ڕووناک هەر ئەوی دەویست
لە دڵی بەربوو ئاگری بێ ئامان
دەستی بەردابوو لە ماڵ و سامان
شێت و شەیدا بوو، هۆشی نەمابوو
ئاگای لە حاڵی خۆشی نەمابوو
شین و گریان و ڕۆڕۆ بوو پیشەی
هەر بیری ئەو بوو یادی هەمیشەی
ناهومێد نەبوو دەستی بەرنەدا
تا ئەو نازدارەی بۆ هاتە ڕەدا
بەهار بوو دیسان خەملی وەک بەهەشت
مێرگ و لاپاڵ و بەندەن و پێدەشت
کانی وەک دیدەی ئاواران پڕ جۆش
شنە وەک پشووی نازداران بۆنخۆش
گوڵ پشکووت، بلبل وەورینگە کەوت
کەو لەسەر ڕەوەز هەڵی گرت ڕەوت
مێلاقە بادەی ئاونگی دەمشت
شللێر فرمێسکی شادی هەڵدەڕشت

خونچە دایدڕی بەرۆکی کراس
لە خیز هاتە دەر چووزەڵە ڕێواس
بۆن و بەرامە و هەوای بەهاری
عیشق و هەوەس و مەستی لێ باری
بەهار کە بەزمی تەبیعەت گەرمە
دڵی نازداری بێ بەزەش نەرمە
بەڵێنی پێ دا کیژۆڵەی چاوجوان
لە دەری شاری بۆی بچێتە ژوان
لاوی دڵسووتاو گەیشت بەئاوات
کە ئەو نازدارەی بۆ لە ژوانێ هات
ئاوێزانی بوو، گرتی لە ئامێز
گووشی بەباهۆی مەردانەی بەهێز
ڕامووسی لێوی شیرنتر لە قەند
لە دەستی هاڵاند کەزی وەک کەمەند
گووشی مەمکۆڵەی وەک زەردە لیمۆ
بڕا، لاکەوە، مەکە، ئەیەڕۆ
دەیانکرد یاری و دەسبازی و گەنگەڵ
یەکتریان دەگرت لە مێز و باخەڵ
درێژ دەبوون و هەڵدەستانەوە
لەناو شێنکەدا دەتلانەوە
لاوی تامەزرۆ، کیژی گەردن کێل
سوێسنە و بەیبوونیان دەکردن پێشێل
ڕێکتر دەکەوتن بۆ ئەم لا و ئەولا
قانەقدیلەی یەکتریان دەدا
سێبەر شۆڕ ببوون، ئێوارە داهات
ئاخ لە خۆشیدا زوو ڕادەکا کات

هەرچەند لە دینی یەکتر تێر نەبوون
ناچار بوون هەستن بەرەوماڵ بزوون
شل شل داگەڕان بۆ دەم ڕووباری
تا پێش تاریکان بچنەوە شاری
لەسەر کەندی چۆم ڕاوەستان تاوێ
کچ دیتی لەناو نێرینەی ئاوێ
چەپکە گوڵێکی وەکو پتی خوێن
گوتی ئای جوانە! ئەوە گوڵی کوێن؟
بریا هی من با ئەو گوڵە سوورە
حەیفە کەوتە ناو ئەو شیت و شوورە
هێشتا قسەکەی نەکردبوو تەواو
کە دڵداری شێت خۆی خستە ناو ئاو
بە پەلەقاژە گوڵی هێنا دەست
هاویشتی بۆ لای کیژی دیدەمەست
گوتی ئەی یاری ژیکەڵە و ژیرم
هانێ گوڵەکەت مەکە لە بیرم
گێژاو لوولی دا، شەپۆڵ نوقمی کرد
خوڕێنی چۆمی کەلاکیشی برد
تۆماری ژینی کورتی پێچراوە
ئەو تەنیا ڕۆژە خۆشەی بۆ ماوە
ساردی کردەوە چۆمی سارد و سڕ
دڵی پڕ هەست و پڕ بڵێسە و گڕ
کە ئەوەی بینی کیژی شەنگ و شۆڕ
لەوێ ڕانیشت و کردیە زیڕ و هۆڕ
قژی ڕنینەوە دای لە سینگی خۆی
بەرۆکی دڕی قوڕی پێوا بۆی
لەوێ هێند گریا هەتا بوو شەلاڵ
بە دارەمەیت بردیانەوە ماڵ

هەتا ماوەیەک دژ و وەڕەز بوو
کەم کەم دڵداری پێشووی لەبیر چوو
یەکی تری گرت لە کوڕانی شاری
سەرلەنوێ دەستی کرد بەدڵداری
ژین ڕاناوەستێ، هەوەس نامرێ
دڵداری لەگەڵ مردوو ناکرێ
زیندوو پێویستی بەهاودەم هەیە
بۆ مردوو مردن، هەر ئەفسانەیە
تا خوێن ببزوێ، تەزووی بێ، هەوەس
بێ جووت دژوارە ژیان بۆ گشت کەس
کە ویستت دڵی جوانێک ڕابگری
دەبێ بۆی بژی، نابێ بۆی بمری
ژن پیاوی دەوێ، پیاو دەیەوێ ژن
هەزارانی واش بێ سەروشوێن بن
بۆ ژین پێویستە لەشی گەرم و گوڕ
نەک ئاڵا و کێل و گڵکۆ و بەرد و قوڕ
لە یەسکی ڕزیو وەرناگیرێ کاو
بێ کاو دژوارە ژینی ژن و پیاو
تێ نەگەیشتبوو دڵداری بێ هۆش
کە کچ زوو کوڕان دەکەن فەرامۆش
هیچ کەس بەو کارە ناڵێ ئازایی
خۆ بەکوشت بدا پیاو بەخۆڕایی
خۆی بەئاو دادا بۆ هەوەسی چووک
پێی وابێ پاش ئەو کچ نابێ بەبووک
کەسێک دەیەوێ قەت نەکرێ لە بیر
ناوی لاپەڕەی مێژوو بکا داگیر

خەڵگ بەمەردی و ئازایی و پیاوی
هەتا هەتایە هەر بەرن ناوی
بێ بەمایەی سەربەرزیی کۆمەڵ
بۆی دروست بکەن پاش مردن کۆتەڵ
لە ریزی گەوران ناوی بنووسرێ
سەت شێعری باشی پێ هەڵبگوترێ
جێی شانازی بێ بۆ نەتەوەی خۆی
گۆڕی مەزار بێ، کڕنووش بەرن بۆی
خۆ فیدا بکا بۆ گەل و خاکی
ناوی نەمرە بەپاکی و چاکی

١٩٧٣/١٠/٦

***

یادم بکەن

لەو دەمەیدا پیاڵە دەدرێن لە پیاڵە
لەو دەمەیدا لێوتان بەبادە ئاڵە
لەو دەمەیدا کۆڕی شادی دەبەستن
لەو دەمەیدا سەرخۆش و مەستی مەستن
لەو دەمەیدا کە دەگرن باز و دەروان
لەو دەمەیدا دەس دەگێڕن لە بەروان
لەو دەمەیدا دەس لە بەژنان وەردێنن
لەو دەمەیدا بەرکۆژە دەترازێنن
لەو دەمەیدا گەڕی ڕەشبەڵەک گەرمە
لەو دەمەیدا دەکوشن کام پەنجە نەرمە
لەو دەمەیدا دۆ دەکەونە خۆڕانان
لەو دەمەیدا کە دەکوشن گوڵمەی ڕانان

لەو دەمەیدا تامەزرۆن لە جێژوانان
لەو دەمەیدا بەخۆوە دەکوشن جوانان
لەو دەمەیدا گڕ دەگرێ مەیل و تاسە
لەو دەمەیدا تێک هەڵدەنگون هەناسە
لەو دەمەیدا کە دەمژن شەکرە لێوان
لەو دەمەیدا نەبێ لەمپەر و نێوان
لەو دەمەیدا پۆلی بێریان ڕادەبرن
لەو دەمەیدا کیژ چاوتان لێ دادەگرن
لەو دەمەیدا گوێ هەڵدەخەن بۆ تارێ
لەو دەمەیدا (ماملێ) دەڵێ قەتارێ
یادم بکەن، یادی منی دوور وڵات
یادی منی ڕێبواری ڕێگای خەبات
یادی منی بێ بەش لە خۆشی و شادی
یادی منی سەوداسەری ئازادی

١٩٧٣/١١/٢

***

دەسکەوتی خەبات

نە بلوێرژەن دەتووڕێنێ لە بلوێر
نە شۆڕەژن ورینگەی دێ لەبەر بێر
نە نارەناری کیژی مەشکەژێنە
نە سیرەسیری شمقاڕ و شەهێنە
نە بۆرە بۆڕی مانگای تازە زاوە
نە شڵقەشڵقی مەشکەی نیوەژاوە
نە فیتەفیتی شوان و کارەیی مەڕ
نە باللۆرەی کچی چاومەست و دڵتەڕ
نە ئۆحە ئۆحەکەی گاوانی باسک
نە بگرە بەردەکەی کابانی ناسک

نه کۆڕژنی حدوودی سووکه سواران
نه خرمژنی هەیاسەی گوێ بەگواران
نه قاڕەی سی و چریکەی باز و پەرکوور
نه دەنگی ئاسمانی و شادیی شالوور
نه گرمەی هەور و هاژەی ڕێژنە باران
نه سروەی با و شنەی سوورە چناران
کەوی کێوی نە قاسپەی ما نە سیرە
بەرەو گەرمێن فڕیوە زەردەزیرە
لە هێلانەی خزی و بێ دەنگە سێروو
دەڵێی خۆشخوانی کوردە و نیەتی ئێروو
گوڵاڵە و سوێسنە و خاو و کەنێرە
هەموو پرزەن، زەمان کردوونی گێرە
نەماوە ڕەنگ و بۆی بەیبوونی نواڵە
کرانە گزرە مێژوەرد و هەڵاڵە
پەڕیوە سوورگوڵ و پێ خوستە سونبوڵ
ڕزیوە نوسەکە و خاو بۆوە پێکوڵ
کرانە دەستەچیلە لاسکە گۆگەم
خەزانە و جوانی ناوێرێ بڵێ هەم
کەما و مەندۆک و هەلز و لۆ پەڕیون
لە ترسی با لەناو قوولکە و پەسیون
لە باخ و چڕ ئەوی دار و درەختە
هەموو زەردن لە ترسی هێرشی شەختە
چەمەن کاڵ بۆتەوە ڕوخساری ئاڵی
لەسەر گۆنەی وەلاچوو دەنکە خاڵی
«گوڵ و حاجیلەکانی دەشتی هاموون»
بەجارێکی بەتاڵانی خەزان چوون

مەلای گوندە چیا، نەک شێخی ورگن
هەیەتی مێزەرێکی بۆر و چڵکن
کەوا سەوزی لەبەر داماڵدراوە
سیواک و تەیلەسانیشی نەماوە
چ بێ نازن، هەوارگەی خۆش و زەنوێر
چ ناسازن چیا و لاپاڵ و هەڵدێر
خەزانە بێ بەزە و ناخۆش و تووشە
مژە و زوقمە و کەڕەسیسە و پرووشە
لە کوێستانی نەماوە خێر و خۆشی
تەبیعەت هەر بینا کفنیشی پۆشی
ئیتر کەس ناگرێ داوێنی کێوان
لە جێیان باری خەم نیشتووە لە لێوان
بەڵام بنوارە ئەوڕۆ شارەکەی کۆ
«قوبەی کشمیری دا بەر شەق وەکو گۆ»
ئەوا پڕ بوو لە خۆشی و کامەرانی
بەهاری شامە ئەییامی خەزانی
دەر و دیواری شادی لێ دەباری
خەزانی خۆشەویستە وەک بەهاری
قریوە و داوەت و چۆپی و سەمایە
گەپ و گاڵتە و زەماوەند و هەرایە
تریقە و پێکەنینە و چەپڵەڕێزان
هەموو بەشداری بەزمن خاو و خێزان
هەموو چاوێک گەشە، گشت کوڵمە سوورە
کەسەر لەو شارە بێ ئازارە دوورە
دەبینی تۆ ئەگەر چاوێک بگێڕی
کچی وەک دوڕ، کوڕی جوانتر لە زێڕی

کە دەچنە داوەتێ سەرمەست و دڵخۆش
فرێ دراوە پەچە و ڕووبەند و سەرپۆش
هەلە هەڵکەوتووە بۆ کیژ و لاوان
نییە ئەوڕۆکە باخی سینە پاوان
چلۆن ئەوڕۆ نەبێتە ڕۆژی جێژن؟
چلۆن خەڵکی کوڵ و کۆیان نەڕێژن؟
لەلای ئازادیخواز و کوردی دڵسۆز
بەڕێزتر بۆ نەبێ ئەوڕۆ لە نەورۆز؟
کە پاش ئەو ڕەنج و دەرد و گفتوگۆیە
دەبینن کۆتەڵی (حاجی) لە کۆیە
دەبینن کۆتەڵی شاسواری کۆیی
کە ڕۆژێکی بەپێیان لێرە ڕۆیی
چلۆن بۆ سورمە نابێ خاکی شارێک
کە حاجی پێی لەسەر دانابێ جارێک

***

ئەوە کۆتەڵ نییە ڕەمزی نەجاتە
ئەوە دەسکەوتی چەندساڵەی خەباتە
ئەوە ڕووگەی هەموو کوردێکی پاکە
ئەوە جێگای نیازە، پیرە، چاکە
بوتی ساحەب دڵانی دڵ بەسۆیە
کە ئەوڕۆ پێی دەنازێ شاری کۆیە

***

سڵاو ئەی حاجی ئەی ڕۆڵەی زەمانە!
لە سایەی تۆوە هەرچێکی هەمانە
هەموو ژینت لە ڕێی گەلدا بەخت کرد
هەتا ڕێگای خەباتت بۆ تەخت کرد

گەلێکت دی غەریبی و تاڵ و سوێری
نەبوو ساتێ لە خزمەت خۆ ببوێری
بەگژ بێگانە و خۆمانەدا چووی
لەگژ دێوەزمە و دێوانەڕا چووی
نەترسای و نەخەجڵای و نەلەرزی
چ مەشهووری، چ ڕووسووری، چ بەرزی
هەموو شاگردی تۆن شیرن کەلامان
لە تۆ فێر بوون خەبات قازی و مەلامان
بەدەنگی تۆ خەواڵوو ڕاپەڕیون
لە ترسی تۆیە دوژمن داپەڕیون
گەرای ئەفکاری تۆیە باڵی گرتن
کەوا ڕۆڵەی گەلت سەریاڵی گرتن
بەئازایی، بەزانایی، بەوردی
چەکت دا دەستی شۆڕشگێڕی کوردی
پەڕی دیوانەکەت گەنجە و خەزێنە
وشەی شیرینی تۆ دوژمن تەزێنە
هەموو پەندن قسەی سووک و دزێوت
وەکو باڵی پەری پاکە جنێوت
بەنرخە، تازەیە، بەرزە، بەهێزە
ئەوەی فەرمووت لە بارەی پیاوی دێزە
«ئەگەر کوردێک قسەی بابی نەزانی
موحەقەق دایکی حیزە و بابی زانی»
کە شێعری تۆ بزاوتی هەستی هەستان
هەموو سەوداسەری سەربەستی هەستان
لە کوردستان گەلێک شۆڕش بەرپا بوون
کوڕی کوردی بەگژ بێگانەدا چوون

لەمێژساڵە دەڕێژن ئارەق و خوێن
بەڵام داخی گرانم هێشتە لە کوێن؟
ئەوێستاش دەردەکورد نەکرا عیلاجی
ئەوێستاش کوردی کۆیلە ماوە حاجی
گەلی کوردت نەبوو هێشتا نەجاتی
بەخوێنی لاوەکان سووره وڵاتی
ئەوێستاش دوژمنی لاسار و بەدفەڕ
دەکووژێ کوردی بێ تاوان و لاشەڕ
ئەوێستاش هەر دەمانکەن تیرەباران
دەنەخشێنن بەخوێن کۆڵانی شاران
ئەوێستاش پڕپڕن زیندان لە لاوان
بەغەیری وەی کە کوردن نیانە تاوان
ئەوێستاش گۆڕ غەریب زۆرن وەکو تۆ
ئەوێستاش بێ نەسیب زۆرن وەکو تۆ
ئەوێستاش بێ کەس و دووره وەتەن هەن
ئەوێستاش شاعیری پیر و ڕەبەن هەن
ئەوێستاش شێعری وردی کوردی دەدڕن
زمانی شاعیرانی چاکی دەبڕن

***

بەڵام تۆ دڵنیابە پیری زانا!
بناغێکی وەهات بۆ کوردی دانا
ئیتر سەنگەر بەتاڵکردن مەحاڵە
ئیتر کورد و بەزین خەون و خەیاڵە

بەرەبەیانی – ١٩٧٣/١١/٢٦

***

شەوگاری تەنیایی

هەتا نێڵەی نەیە ئاورگی دڵ، چەم پڕ لە نەم نابێ
هەتا نەم دانەبارێ تینی ئەم ئاورگە کەم نابێ
لەناو ئاورینگ و ئاونگا شەوم ڕادەبرێ بێ هەمدەم
بەڵێ شەوگاری تەنیایی بەبێ فرمێسک و خەم نابێ
ستەمکاری منی دوور خستەوە لەو یارە شیرینەم
ئیتر من چۆن ڕقی زۆرم لە ئازار و ستەم نابێ؟
ئەوی سەربەرزە لەم وێرانەدا تووشی خەم و دەردە
چیای سەرکەش ببینە قەت سەری بێ هەور و تەم نابێ
لەناو دەریای خەیاڵم دیمەوە من گەوهەری نایاب
هەمە گەوهەر، ئیتر چاوم لە دینار و درەم نابێ
وەرە ناو باوەشی گەرم و گوڕ و پڕ تاسە و مەیلم
ڕەدیفیش تێک بچێ پێم خۆشە من دەستم لە مەم دابێ
وەرە با هەڵمژم ئەو لێوە شیرینە بە کەیفی خۆم
لەپاش ئەو تاڵییە با من دەمێک شەکرم لە دەم نابێ
پەلەت بێ، چاوەڕێتم، زوو وەرە، بەس خۆت بخافڵێنە
هەزار جار هێمنیش بم بۆ ویساڵت چۆن پەلەم نابێ؟

١٩٧٤/١/١٤

***

شەوی شاعیر

بابە تاهیر! منیش دەڵێم وەک تۆ
«ئاخ لەدەس دیدە، وای لەچەنگی دڵ»
دڵی جوانی پەرست و چاوی هەوەس
شەو هەتا ڕۆژ بەمن دەدەن گینگڵ

***

کێ دەزانێ بەشەو لە من چ دەکا
ئەو خەیاڵە پەشێو و ئاڵۆزەم؟

کێ دەزانێ کە چیم بەسەر دێنێ
ئەو دڵە پڕ بڵێسە و سۆزەم؟

***

کێ دەزانێ چلۆن بەیان دادێ
لە منی شێت و شاعیری دڵتەڕ؟
کێ دەزانێ خەیاڵی بن لێفەم
چۆن بەسەر کەوشەنا دەکا شەوپەڕ؟

***

ئەرێ ئەی بەدری ئاسمانی جەمال
هیچ دەزانی چلۆنە حاڵی من؟
شەو هەتا ڕۆژ لە کونجی تەنیایی
وەک هیلال ئاوەڵایە باڵی من؟

***

گیانە! هێشتاکە دانەمرکاوە
ئاگری عیشقی توند و سەرکەشی من
لەشی گەرم و گوڕی دەوێ هەر شەو
بۆیە وا ئاوەڵایە باوەشی من

***

لێوی وشک و بەباری من دەیەوێ
هەڵمژێ لێوی گۆشتن و ئاڵت
دەستی سارد و تەزیوی من دەیەوێ
بیکوشێ مەمکی وەک بەهێی کاڵت

***

دەمەوێ بەو سمێڵە زوورانەم
ئارەقی سینگ و باخەڵت بسڕم
دەمەوێ بسکە نەرمەکەت بگرم
دەمەوێ چاو لە چاوەکەت ببڕم

***

دەمەوێ گوێم لە دەنگی نەرمت بێ
دەمەوێ هەست بکەم هەناسەی تۆ
دەمەوێ من بگەم بەکاوی دڵ
دەمەوێ دابمرکێ تاسەی تۆ

***

دەمەوێ هیممەت و هومێدی من
ئەتڵەسی ناهومێدی دابدڕێ
دەمەوێ پەنجەکەت بەئەسپایی
تۆزی غوربەت لە ڕوومەتم بسڕێ

***

ئەی هومێد ئەی ڕەفیقی دێرینەم
تۆ نەبی کێم هەیە منی بێکەس؟
گەر هەموولا لە من بهارووژێ
نابەزم تۆم لەگەڵ بمێنێ و بەس

***

تۆم هەبی ئەو شەوانە ڕادەبرن
تۆم هەبی دوایی دێ بەڕۆژی ڕەش
تۆم هەبی هەر دەگەم بەئامانجم
تۆم هەبی ئەو دەگەرمەوە باوەش

١٩٧٤/١/٢٥

***

بناری هەڵگورد

له خەودا دیم لەسەر هەڵگورد
لەسەر چیای سەرکەشی کورد
ماندوو، خەستە، شەکەت، کەفت
لەسەر تەختێکی زێڕ کەفت
لەبن لێفەی ئەتڵەسی سوور
لەسەر دۆشەگێکی ئەستوور
بۆ حەسانەوە درێژ ببووم
بەبۆنی گوڵان گێژ ببووم
کەوی گرتبووی دەوروبەرم
غورڕەکەو بوو لەبن سەرم
شنە کاکۆڵی دەبزاوتم
گزنگ ڕوومەتی دەنگاوتم
له فریشتان بەرزتر بوو جێم
هەور دەڕەوێن لەبەر پێم
هەوایەکم هەڵدەمژی
کورد و کەودەری پێ دەژی
گەیبوومە پۆپەی ئاواتم
لێم دیار بوو هەموو وڵاتم
وڵاتی باب و باپیرم
جێی هەڵدانی خۆم و بیرم
وڵاتی جوان و دڵگرم
هەزار جاری دەبەر مرم
وڵاتی ڕەنگین و نەخشین
وڵاتی سوور و سپی و شین

خێری خودا، باخی بەهەشت
کوێستان و بەندەن و پێدەشت
تەلان، گەوە، بانوو، بستوو
کانی، زنە، رنوو، پزوو
مێرگ، نواڵە، دەریا، ڕووبار
نەرمان، هەڵەمووت، لێڕەوار
ئاوهەڵدێر، خوڕێن، گۆمی مەند
کێڵگە، بەیار، بژوێن، زەمەند
جێ جێ کۆدە، جێ جێ ڕووتەن
جێ جێ چێنک. جێ جێ ڕەقەن
جێ جێ ئاوگر، جێ جێ شۆنە
جێ جێ شوورە و قەڵاکۆنە
کوردستانی بەخێر و بێر
«پێی ڕوون دەبۆوە چاوی کوێر»

***

پۆلێکی پەری شل و مل
بەرمەوور و ملوانکە لە مل
برژانگ درێژ و چاو بەکل
شان بەکۆڵوانە شەدە شل
ناسک و نازدار و شۆخ و شەنگ
تەنک و شلک و جوان و چەلەنگ
بەژن باریک و خڕ و پڕ
سەری کولمەیان دەیدا گڕ
نەشمیل، ڕەزا سووک، نازەنین
لەبەر دڵان و خوێن شیرین
چاویان مەست و پڕ شەرم بوو
بسکیان ئاوریشمی نەرم بوو

لەشیان بەتین و گەرم بوو
باسکیان سەرینی سەرم بوو

***

یەکێک خۆی لەباڵ دەخزاندم
یەک یەخەی بۆ دەترازاندم
یەک بەناز خۆی ڕێ دەخستم
یەک مەمکی دەنا لە مستم
یەک دەیشێلام ئارام ئارام
یەک قانە قدیلەی دەدام
یەک بۆی دەگوتم گۆرانی
بەچریکەی خۆشی ئاسمانی
یەکێک سەمای بۆ دەکردم
یەک دەستی لەستۆ دەکردم
یەک بەبالۆران دەیدواندم
یەک بەسپایی ڕایدەژاندم

***

لەو خەوەدا هێشتا لاو بووم
هێشتا بەنموود و بەرچاو بووم
هێشتا مابوو گوڕ و هێزم
هێشتا گەرم بوو ئامێزم
هێشتا هەمبوو باهۆی قەوی
ڕەوەکم دەکردن کەوی
لە جێژوانێ خۆم ڕادەگرت
مێزم بەبزۆزاندا دەگرت
هێشتا پێم دەکرا دەسبازی
گراویم دەکردن ڕازی

هێشتا کەنفت و پیر نەبووم
«لە باڵ جواناندا تیر نەبووم»

***

دڵتەڕ و جوانی پەرست بووم
شاعیرێکی خاوەن هەست بووم
هێشتا دوور نەبووم لە هەڵگورد
کیژم دەهاتن لە شەوگورد
لەپڕ لەو خەوە ڕاچەنیم
بەحاڵی زارم پێکەنیم
لە نێو ماڵێکی بێ ژندا
لە بن لێفێکی چڵکندا
لەسەر تەختێکی ڕەق و تەق
سەرتاپام شەلاڵی ئارەق
پیر و کەنەفت و کەلەلا
هەموو لەشم هەلا هەلا
پشتم ڕەق و باسکم تەزیو
پێم نەدەکرا ئەم دیو ئەودیو
کز و گۆد و سڕ و بێ ناز
پێچم دەدا وەک مارانگاز
تازە کوا خەو دەمباتەوە؟!
هەستام وەبیرم هاتەوە
ئاوارەم و دوورە وەتەن
بێ تەماڵ و سەڵت و ڕەبەن
سەرم وڕە و گیانم دێشێ
کەس نییە نازم بکێشێ
چم کردووە بۆ وام بەسەر هات؟
بۆچی تەرە بووم لە وڵات؟

بۆ هێلانەم لێ شێواوە؟
ئەو هەموو ڕێگەم پێواوە؟
بۆ لە خۆشی دوورە بەشم؟
بۆ ئەوەندە چارەڕەشم؟
چییە گوناھ و تاوانم
تەریدەم؟ جەردەی کاروانم؟
پیاوکوژم؟ ڕێگرم؟ دزم؟
بۆ دوورم لە کەس و خزم؟
تاوانم ئەوەیە کوردم
خەڵکی بناری هەڵگوردم
بەو هەوایە پەروەردە بووم
بۆیە تووشی ئەم دەردە بووم
کۆیلەتیم بەلاوە نەنگە
بۆیە وڵاتم پێ تەنگە
دەڵێم مافی خۆمم دەنێ
ڕەپێم دەنێ بۆ بەندەنێ
دەڵێم ئینسانم، بەشەرم
ئەو پەندە دێنێ بەسەرم

***

بەڵام هەڵگوردە و نانەوێ
بەڵام کوردە و مافی دەوێ
هەزاری وەکو من بمرێ
دەست لە خەبات هەڵناگرێ
زۆر کەسی وەک من نەمێنێ
ئەو مافی ڕەوای دەستێنێ

٥٢/١٢/١

***

پەیامی ڕانەگەیەندراو

پەیامی من بەگوێی ئەم دڵبەرە نازدارە ڕاناگا
نەسیم بێ سیم دەبینێ، شل دەبێ، بەم کارە ڕاناگا
گوتی سەبرت هەبێ دووبارە دێمەوە دیتنت ئەمما
لە کورتی دا تەمەن، وا دیارە بەو دیدارە ڕاناگا
وەکو پەروانە دەوری لێ دەدەن لاوانی خۆولاتی
گوڵی ئێرە بەژوانی بولبولی ئاوارە ڕاناگا
نەخۆش و دەردەدار و دڵ بریندارم، پەرستارێک
بەحاڵی ئەم دڵە پڕ ژان و پڕ ئازارە ڕاناگا
دەکەی ماچی دەم و لێوان ئەگەر هێز و گوڕێکت بێ
دەنا جوانێک بەدەردی ئاشقی بێ چارە ڕاناگا
هەتا کۆمتر دەبێ پشتم پتر هەڵدەکشێ مینی ژۆپ
ئیتر دەستم بەداوێنی کچی ئەم شارە ڕاناگا
دەبێ بولبول لە من فێربێ غەزەل خوێنی، بەڵام چبکەم
گرفتارم، چریکەم بەو گوڵ و گوڵزارە ڕاناگا

١٣٥٣-٣-٢١

***

دڵی شاعیر

دڵی شاعیر وەکو ئاوێنە دەچێ
گوڵەکەم! تۆ دڵەکەم مەشکێنە
ڕاستە زۆر ناسکە، ئەمما کە شکا
وەکو خەنجەر دەبڕێ ئاوێنە

***

تەرجەمە لە ئەنوەریەوە

هەر بەڵایەک لە ئاسمانەوە بێ
با لەوێشڕا نەهاتبێ بۆ من
کە گەیشتە زەوی دەکا پرسیار
ئەرێ لە کوێیە ماڵی مام هێمن؟

***

بۆ چمن

ئەی خودای گەورە! خالیقی بێ چوون
ئەی ئەوەی دات بەئێمە زار و قوون
یا ئەوان بگرە یا بکە تێرم
تێر نەبم بۆ چمن سەر و ژێرم

***

بۆ کچە کوردێک

کچە کوردێکی نەشمیل و لەباری
بەوەی نییە ماوەییێکە چوویە شاری
ئەگەر پێت خۆشە هەروا بتپەرستم
نەکەی لادەی لە دابی کوردەواری

***

پەری ئازادی

شینم گەلێک گێڕا و شادیم کەم دیوە
خۆشی دەڵێن هەیە، بەڵام نەمدیوە
هەڵوەدا بووم لە دووی پەری ئازادی
تووشی نەبووم نە لەودیو نە لەمدیوە

***

بۆ خانمی لازار

ژیانی دووبارە دەبەخشیەوە بەمردووی عیشقت
تو مەسیحا نەفەسی خۆزگە منیش لازار بام

***

دیلی دیل

ئەسیری بسکی ئاڵۆزی کچە کوردێکی نەشمیلم
تەماشا کەن چ سەیرێکە بەدەستی دیلەوە دیلم

***

شنە

شنە نەبزێوی سەری بسکی ڕەشی
کە لەسەر ڕوومەتی ئارامی گرت
گوی مەدە ئەو قسە کۆنەی کە دەڵێ:
لەشکری کافرە ئیسلامی گرت

***

بۆ ئاغای لبادی دارایی

بە لباد دەبڕێ سەری پیاوی لبادیە کوێرە
یارەبی کەس نەخەیە داوی لبادیە کوێرە

ئەی ئەوەی شاخ بەکەر و باڵ بەپشیلە نادەی
بۆچی سۆمـایی هەیە چاوی لبـادیە کـوێرە؟

***

ڕقی پیرۆز

دەمگرێ، ئەمما لەگرتووخانە ڕق ئەستوور ترم
لێم دەدا، ئەمما لەسەر داوا ڕەواکەم سوور ترم
دەمکوژێ، ئەمما بەگڕ جەللادەکەم دا دێمەوە
کـوردم و ناتوێمـەوە، ناتـوێمـەوە، ناتوێمـەوە

١٩٧٤/١٣٥٣

***

ناڵەی جودایی

دێباچە

محەمەدی مەلا کەریم

وەنەبێ هەر کەسێ پێشەکیی بۆ کاری کەسێکی تر نووسی، ئەوە وا بگەیەنێ خاوەن کارەکە کەسێکی نەناسراوە، یا هیچ نەبێ پێشەکی نووسەکە لەو ناسراوترە. ئەگەر وا بوایە، نە ئەبوو کەس پێشەکی بۆ کاری شاعیرێکی وەک کاک هێمن بنووسێ. ئەگینا کێ بێ لەناو کوردی ئەم عێراقەدا، ئەگەر هێمنیش نەناسێ، هیچ نەبێ شێعری نەخوێندبێتەوە یا ناوبانگی نەبیستبێ! ئەگەر تا پێنج شەش ساڵ لەمەوبەر تەنها کەم و بێشێکمان هێمنمان ناسیبێ یا بڵێین ناویمان بەرگوێ کەوتبێ، ئەوا لەم ساڵانەی دواییدا کە لەلایەکەوە هێمن خۆی ڕاستەوخۆ ڕووبەڕووی خەڵکەکە بووەتەوە و، لە لایەکی کەشەوە تەوژمی هەستی ئەدەبدۆستی و بەشداربوون لە کۆڕ و دیداری ئەدەبیدا، وەک بارانی پەڵە، دێبەری دڵ و دەروونی هەزاران لاوی تازە هەڵچووی ئەمرۆ و، جێگای ئاوات و متمانەی سۆزیمانی ئاوداوە، مەگەر ئەوەی بۆی ڕێ نەکەوتبێ و هەل مەودای نەدابێ، ئەگینا کەسێکی ئەوتۆ نەماوە، بەجۆرێ بەبینین، یا بەگوێ لێبوون، یا بەبەرهەم خوێندنەوە، لەگەڵ هێمن نەبووبێ بەئاشنا.

لەگەڵ ئەوەشدا کە هێمن ئەوەیە باسم کرد، وا من بۆ خۆمی ڕەوا ئەبینم پێشکەشی خوێندەوارانی بکەم و، ڕێگای خۆم ئەدەم بەناوی پێشەکی نووسینەوە بۆ ئەم کۆمەڵە شێعرەی ئەم چەند ساڵی دواییەی، لاپەڕە پێشووەکانی ئەم دەفتەرەی بەم چەند ڕستەیە ڕەش بکەمەوە.

بەر لە هەرچی، حەز ئەکەم ئەوەی چەند جار بەهێمن خۆیم وتووە بەئێوەشی بڵێم: لەناو ئەوانەدا کە پەخشانیش و شێعریش ئەنووسن و من هەردوو جۆرە بەرهەمەکەیانم خوێندووەتەوە، لە عەرەبدا نەزار قەببانی و لە کورددا هێمن، من پەخشانیانم لە شێعریان لا دڵگیرترە. ئاواتم ئەوەبوو کاری سەرەکیی هێمن پەخشان نووسین بوایە لەجیاتیی شێعر وتن. ڕەنگبێ هێمن خۆی هێشتا بایەخی پەخشانی خۆی بەتەواوی نەزانێ... ئەگەر وایە دەسا با بەچاوی مشتەری پێشەکی (تاریک و ڕوون)ەکەی خۆی، پێشەکییەکەی بۆ (تحفەء مظفریە)، سەرەتاکەی بۆ (قەڵای دمدم)ەکەی عەرەبی شەمۆ کە مەلا شوکر هێناویەتە سەر دیالێکتی لای خۆمان، بخوێنێتەوە.

بەڵام، با کەس وا نەزانێ من مەبەستم لەم ڕایەم نارەزاییە لە شێعری هێمن، ڕاستەکەی هێمن شێعری ناسکی زۆرە کە لە دڵدا جێگای شایانی خۆی ئەگرێ. دەردەکە لە شێعری هێمندا نییە ئەوەندەی لەو دەورەدایە کە پاشکەوتوویی و نەخوێندەواریی کۆمەڵی کوردەواری خستوویەتە ئەستۆی شێعر و، هێمنیش وەک شاعیری بەشێکی هەرە پاش خراوی کۆمەڵەیەکی پاشکەوتوو دەستەویەخەی وەستاوە.

من لام وایە لە بناخەدا ئەرکی شێعر قسەکردنە لەگەڵ سروشت، لەگەڵ جوانی، لەگەڵ ئافرەت، لەگەڵ دەروون، لەگەڵ هەستی بەرز و خاوێنی مرۆڤایەتی... ئەبێ لەم ڕێگایانەشەوە بۆ بابەتەکانی تری ژیان بچێ و ببێ بەچەکی خەبات... بەڵام لەگەڵ ئەوەیشدا ئەڵێی چی! مۆسیقاوییەتیی شێعر لە لایەکەوە و، نەخوێندەواریی کۆمەڵ لەلایەکی کەوە و، نەبوونی چەکێکی تری ڕاگەیاندنیش سەرباری هەمووی، لە هەموو کۆمەڵەیەکی پاشکەوتوو، بەوێنە لە کوردستانەکەی ئێمەشدا، شێعری کردووە بەداردەست و پێپیلکەی پیاوی ئایین بۆ خەڵک فێرە تارەتگرتن و دەستنوێژ شتن کردن... کردوویەتی بەکتێب بۆ مەلا بۆ نەحو و سەرف و مەنتیق و بەلاغە و تەجوید و فەرایز وتنەوە بەفەقێ... بەپەندی پێشینان بۆ قسەی نەستەق و فەلسەفەی کۆمەڵایەتی بەخەڵک گەیاندن... بە ڕۆژنامە و بەیاننامەی نهێنی بۆ وریاکردنەوەی جەماوەر و ورووژاندنیان بۆ ناو کۆڕی خەبات... تەنانەت بەفەرهەنگیش بۆ فێرکردنی زمانی بێگانە بەمنداڵان.

کە ئەمە هەموو ئەرکی سەرشانی شۆڕەکچی ناو پەنجەرە و دوودەریی باڵەخانەی بەرزی شێعر بێ، ئیتر چۆن نایەتە خوارەوە بۆ کۆڕی ڕەنجکێشان، بۆ کوندە و گۆزەهەڵگرتنی سەر کانی... بۆ دروێنە و گێرە و کێشەی سەر دەغڵی بەرخۆری دوا بەهار و سەرەتای هاوین... بۆ گوڵۆچنیی سەر خەرمان لەگەڵ بێوەژنی کۆشێ هەتیو بەسەراکەوتوو... بۆ گسکدانی بن دارتوو و تووچنینەوەی ناو باخەکانی جارانی هەورامان... بۆ کۆڵەدار هەڵگرتنی زستانان بەپێی پێخاوس و لەناو بەفرا... کە ئەمە ئەرکی سەرشانی شێعری کۆمەڵەی کوردەواری بێ، دیارە ئەبێ هێمنی شاعیر و دەیان کەسی وەک هێمنیش بەشێ لەم ئەرکەیان بکەوێتە ئەستۆ و شێعریان لەژێر ئەم بارە قورسەدا بناڵێنێ... پێڵاو پێ و پێ بکا، کۆڵی لاسەنگ ببێ... تایەکی باری قورس و ئەو تاکەی سووک بێ... دەرگای لە گرێژەنە بچێ!

شێعر ئەبوو تاوە بارانێک بێ پەڵە هەورێکی بەهار یا سەرپەڵە لەلاوە، بای ئیلهامەکەی لەگەڵ گرمە و برووسکەی دەروونی شاعیردا ڕاپێچ بکا و پارچە زەویی

دەروونی شاعیرەکەی پێ ئاوڕشێن بکا، تا نێرگسی تەڕ و پاراوی شێعرێکی پڕ هەست و عاتیفەی پێ بڕوێ، بۆ ئەوەی شێعرێکی ڕاستەقینە بێ، بشێ پێی بڵێین شێعر... ئەگینا ئەگەر وەک چۆن باخەوانێکی شارەوانییەکان، نەک باخەوانی ڕاستەقینە کە بەکۆڵ خۆڵی هێناوە و ڕەقەنی هەورامانی پێ کردووە بەتەڵان و نەمامی تیا ناشتووە و پێ گەیاندووە، سۆندەیەکی لاستێک بگرێ بەدەستەوە و بەلووعەیەک بکاتەوە و بن دارێک ئاو بدا و چڵ و پۆپی تۆزاویی گوڵێک بشواتەوە، شاعیریش هەروا، هەر کاتێ پێویستی پێ بوو، دەس بەرێ بەلووعەی (بەهرە)ی بکاتەوە و پارچە شێعرێک بەبۆنەیەکەوە بنووسێ، ئەوە بەپێودانی فەرهەنگی ڕاستەقینەی شێعر شێعری نەوتووە، بەڵکو کاسبی کردووە و قسەی ڕێک خستووە...

بۆیە، ئەگەر لە هەندێ شێعری هێمنیشدا لاوازییەک بەدی بکەین، ئەبێ بزانین هێمن کوردە و کوردەواریش لە فێربوونی دەستنوێژگرتن و نوێژکردنەوە بیگرە تا ئەگاتە پێکەوەنانی کۆڕ و کۆمەڵی سیاسی و بڵاوکردنەوەی هۆشیاریی نیشتمانی و نەتەوەیی و چینایەتی، هەمووی هەر لە شێعر ویستووە و ڕووی دەمی بۆ کردووەتە شێعر، یا هەر هیچ نەبێ شێعری بۆ هەموو ئەم مەبەستە دوور و درێژ و بەدەرەتانانە خستووەتە کار... هێمنیش لە گەلێ لەم ئەرکانەدا یەکێ بووە لەو شاعیرە کوردانەی بۆ کۆمەڵەی کوردەوارییان نووسیوە. شۆڕە کچی شێعری لە پەنجەرە و دوودەریی بەرزی باڵەخانەی دووری لە پاڵە و ڕەنجبەرانی نەتەوە و وڵاتەکەیدا ڕانەگرتووە بۆ خۆی تا لەوێ لە ئامێزی گرێ و دەسەملانێ بێ... لەگەڵ خۆی دایگرتووەتە خوارێ بۆ ناو خەڵک... بۆ بەشداری لە تاڵی و سوێری ژیاندا، تا ئەگەر ئەمڕۆش گوڵاڵە سوورەی ڕوومەتی ئەم لەبەر ئارەقەی ڕەنجکێشان بژاکێ، گوڵی ڕەنگاوڕەنگی شێعری کوردستانی سبەینێمان هەمیشە هەر گەش بێ و سیس بوون نەزانێ.

جا لە بارێکی نالەباری وەک ئەوەدا کە هێمن و هێمنەکانی هەموولایەکی وڵاتەکەمان شێعری تیا ئەڵێن، بەهرەمەندیی هونەرمەند لەوەدا دیاری ئەدا کە چەند ئەتوانێ ئەرکی سەرشانی خۆی بەرامبەر بەهونەرەکەی و بەرامبەر بەکۆمەڵیش لەیەک کاتدا لە کارێکی هونەریدا بخاتە یەک و نەهێڵێ هیچ کامیان ببن بەکۆسپ لە ڕێی ئەویاندا، یا هیچ نەبێ یەکێکیان ئەویان بکا بەژێر پێوە... من لام وایە لەم تاقیکردنەوە قورسەدا هێمن لە زۆر بەشیدا گرەوی سەرکەوتنی بەباشی بردووەتەوە.

برادەرینە!

ئەزانم زۆرتان هێمنتان بەڕادەیەک خۆش ئەوێ ناتانەوێ بەهیچ کلۆجێک شتێکی لەبارەوە بنووسرێ بۆنی ڕەخنەگرتنی لێوە بێ. بەڵام منیش هێمنم وەک ئێوە و بگرە زیاتریش خۆش ئەوێ. سەرەڕای شاعیرییەتییەکەی، من بۆیەشم خۆش ئەوێ چونکە ڕەمزی مەسەلەیەکە کە بەیەکێ لە پیرۆزترین مەسەلەکانی ئەم چەرخەی ئەزانم: مەسەلەی خەبات لەپێناوی ئازادیی نیشتمان و سەربەرزیی هاووڵات و ڕێز لێ گرتنی هەموو ئەو مافانەی ئادەمیزاددا کە ئەگەر یەکێکیانی لێ زەوت بکرێ وا ئەزانم بەشێکی گەورەی مرۆڤایەتییەکەی پێشێل کراوە.

بەڵام لەگەڵ ئەم خۆشەویستییەشمدا بۆ هێمن، هەرگیز لەو باوەڕەدا نیم و لام وایە ناشبم کە ئەبێ خۆشەویستی وا بگەیەنێ ئەو ڕەخنەیەی لە دڵتدایە بۆ خۆشەویستەکەتی دەرنەبڕی، نەوەک ئەوەندە لە پێویستییەکانی شارستانەتیی ئەم چەرخە دووربێ دڵی گەرد بگرێ لێت.

مانگەشەو

بەڵێنی ڕاگەیاندیّ ڕاسپاردە
گوتی: بۆت دێتە بن ئەم پاردە، غاردە
لە جێژوانیّ لەمێژە چاوەڕێتم،
نەهاتی، کیژی جوانی هەڵبژاردە!
تەزووی گەرمم بەلەشدا دیّ، ئەگەرچی
تەزاندی شان و پیلم بەردی پاردە
وەرە با ڕەنگ و ڕوخسارت ببینم
بەمن چی تیشکی داویّ مانگی چاردە
گڕی ئەم ڕوومەتەی تۆ گەرم و جوانە
تریفەی مانگەشەو، جوانیش بیّ، ساردە

١٩٧٤

***

ناڵەی جودایی

ساقیا! وا بادەوە، وا بادەوە
ڕوو لە لای من کە بەجامی بادەوە
موشتەری وەک من لە مەیخانیّ کەمن
زوربەیان شاد و بەکەیف و بیّ خەمن
مەی حەرامە بۆ سەهەندە و بیّ خەمان
مەستی بیّ خەم بۆچی بگرن ئێخەمان؟
ئەم شەرابە تاڵە دەرمانی خەمە
لێی حەرام بیّ ئەو کەسەی دەردی کەمە
ئەم شەرابە ئاڵە بۆ بیّ دەرد نییە
لێی حەرام بیّ ئەو کەسەی ڕەنگ زەرد نییە

بۆ کەسێکە مەی: چزیلکی پێوە نیّ
بۆچی ملهوڕ لێرە بینی پێوە نیّ؟!
بۆ کەسێکە مەی: کە دەردی کارییە
بیّ خەمێک بیخواتەوە، زۆرداریيە
بۆ کەسێکە مەی: دڵی پڕ بیّ لە داخ
بۆچی لێی بخواتەوە بەرزە دەماخ؟!
ئەو کەسەی بیّ کەس نییە و خانە خەراب
دەک بەژاری ماری بیّ بادە و شەراب!
ئەو کەسەی نەیچێشتووە دەردی ژیان،
ئەو کەسەی نەیدیوە ئێش و برک و ژان،
ئەو کەسەی نەکرا نیشانەی تیری خەم،
شانی دانەخزا لەبن باری ستەم،
ئەو کەسەی هەستی بەزۆرداری نەکرد،
تیخی زۆرداری برینداری نەکرد،
ئەو کەسەی دەستی لە ئەوکیّ بەردرا،
ئەو کەسەی دوژمن لە ماڵی دەرکرا،
ئەو کەسەی نەیبینی هاتی دوژمنی،
نیری یەخسیریی لە ئەستۆ دارنی،
ئەو کەسەی هێندە نەبوو زویر و زگار،
وا نەکەوتە بەر چەپۆکی ڕۆژگار،
ئەو کەسەی نەیهاڕی بەرداشی زەمان
ئەوکەسەی «زیرەی نەگەییە ئاسمان»[1]
ئەو کەسەی دووریی عەزیزانی نەدی،
تیر و تانەی بیّ تەمیزانی نەدی،
تۆزی بەدبەختی لەسەر شانی نەنیشت،
لێی نەگیرا دەوروپشت و چوار تەنیشت،

ئەو کەسەی خواردی و لە بن سێبەر کەوت
شەو لەبۆ کەیفێ لە ماڵێ دەرکەوت:
بۆ دەبێ بێت و بکا مەیخانە تەنگ؟!
شوێنی دیکە زۆرە بۆ گاڵتە و جەفەنگ...

***

ئەو کەسەی ڕاوی نەنێن لێرە و لەوێ،
ئەو کوڕەی ماچی کچانی دەس کەوێ،
ئەو کوڕەی هێشتا لە ژوانێ ڕێی هەیە،
سەیرە، زۆر سەیرە کە ئالوودەی مەیە.
ئەو کوڕەی دۆی داوەتی دەستی دەنێ،
بێتە ئێرە، چۆنە هەی دێی ناکەنێ!؟
ئەو کەسەی «دەستی لە مەمکان گیر ببێ» (٢)
ئەو کەسەی «تفڵی دڵی بۆ ژێر ببێ» (٣)
ئەو کوڕەی کیژێک بەرەو ڕووی پێکەنێ
ئەو کەسەی هەر سووکە ئاوڕێکی دەنێ
ئەو کەسەی پەنچۆڵە بکوشێ جاروبار،
ئەو کەسەی دەستی بگاتە گەردنی یار،
ئەو کەسەی ڕامووسێ کوڵمی تاسولووس،
ئەو کەسەی تێی هەڵنەدابێ چارەنووس،
ئەو کەسەی بمژێ خوناوەی گەردەنێ،
کوفرە یەک قەترە شەرابی گەر دەنێ...

***

ئەو کەسەی ئاسوودەو و خۆش ڕایبوارد،
قەت خەمی یەخسیر و کۆیلانی نەخوارد،
یەک لە ماڵێ چاوەڕێی بوو بێتەوە،
دەرکی نێوماڵێکی لێ بکرێتەوە،

خەمڕەوێنێک گوێ بداتە ڕازی ئەو
نازەنینێک بێ بکێشێ نازی ئەو،
بگرێ پەنجەی نەرم و نۆڵی ناسکێ،
بۆی کرابێتە سەرینێ، باسکێ،
هەیبێ هێز و گورد و تین و تاو و گوڕ،
ڕۆژگاری ڕەش نەبێ، بەختی مکوڕ،
ئەو کەسە جێگای لە مەیخانە نییە.
ئەو کەسە بادە و شەرابی بۆ چییە؟!

***

ساقییا، وا وەرگەڕێ، وا وەرگەڕێ!
ڕوو لە لای من کە، مەچۆ بۆ سەرپەڕێ...
لەنگەرێ بگرە، مەبە وا بەرزەفڕ
بێنە بۆ من، بێنە بۆ من، جامی پڕ
مەی حەلاڵە بۆ منی وێرانەماڵ
بۆ منی سەرگەشتەو و ڕووت و ڕەجاڵ
بۆ منی بابردەڵەی گەردەنشین
بۆ منی دڵ پڕ لە ناسۆر و برین
بۆ منی ئاوارەو و دوورە وەتەن
بلبلی بێ بەش لە گوڵزار و چەمەن
پەڕ وەریوی، باڵ شکاوی، دەنگ بڕاو
بێ بژیوی، بەش خوراوی، دەرکراو
پیری زورهانی، کەنفتی، دەربەدەر
دیدە سووری، دڵ مەکۆی دەرد و کەسەر
داتەپیوی، بێ پەسیوی بێ قەرار
بێ کەسی، دەستە شکاوی، کۆڵەوار

لێو بەباری، دەردەداری، ڕەنجەڕۆ
شاعیری جوانی پەرستی دڵ بەسۆ...

***

ساقییا! بۆ کوێ دەچی، بۆ کوێ دەچی؟
تۆش لەبەر ئەو ملهوڕانە ملکەچی؟
تۆش بەڕەنگ و بۆی ئەوان خواردت فریو؟
چاوی تۆشی هەڵفریواند زێڕ و زیو؟
تۆش دەگۆڕیەوە دەگەڵ گەوهەر هونەر؟
کەنگێ گەوهەر جوانی کردن بەختەوەر!
زێڕ بەڵایە، بێ وەفایە دەوڵەمەند
هەر هونەر نەمرە، هونەروەر مەرد و ڕەند
«چڵکی دەستە ماڵی دنیا»(٤) وەک دەڵێن
ماڵپەرست پەیمان شکێنە و بێ بەڵێن
قەدری جوانی کوا دەزانێ ماڵپەرست!
جوانپەرستە پیری خاوەن زەوق و هەست

***

نا مەچۆ، جوانێ مەچۆ، واوە مەچۆ؟
تۆ فریوی زێڕ و زیوی وان مەخۆ!
ئەو هەوەسبازانە جێی متمانە نین
هەر دەزانن گوڵ چنین و بەی ڕنین
وا وەرە، دەی وا وەرە، نێزیک بە لێم
بمدەیە مەی، بمدەیە مەی تا دەڵێم:
«مست مستم ساقیا، دستم بگیر!
تا نە افتادم ز پا دستم بگیر!(٥)
جا کە سەرخۆش بووم بەدەنگێکی نەوی
بۆت دەڵێم ئەو شێعرە بەرزەی مەولەوی(٦)

«بشنو از نی چون حکایت میکند
از جدائیها شکایت میکند»
گوێم دەیە ئەی دیدە مەستی قیت و قۆز!
تا بناڵێنم وەکو بلوێر بەسۆز
نابێ قەت ناڵەی جودایی بێ ئەسەر
جا چ نەی بیکا چ پیاوی دەربەدەر
بۆیە ناڵەم تێکەڵی نەی کردووە
شیوەنێکم پێیە نەی نەیکردووە
لێم گەڕێ با دەربڕم سۆزی دەروون
لێم گەڕێ با هەڵوەرێنم ئەشکی ڕوون
شیوەنی من شیوەنی ئینسانییە
بانگی ئازادی و گرۆی یەکسانییە
شیوەنی من شینی کوردی بێ بەشە
ئەو گەلەی حاشا دەکەن لێی و هەشە
با لە زارم بێتەدەر پشکۆی شێعر
با فراوانتر بکەم ئاسۆی شێعر
پارچە گۆشتێکە دڵی من، ڕوو نییە
ناڵەناڵی من درەنگە، زوو نییە
دەردی دووری... دەردی دووری کوشتمی
دەردی وشیاری و سەبووری کوشتمی
یادی یاران و وڵاتم ڕۆژ و شەو
لێی حەرام کردم قەرار و خورد و خەو
خەمڕەوێنێک لێرە من ناکەم بەدی
چۆن پەنا بۆ مەی نەبەم، ساقی! ئەدی!؟
نابینم خاک و وڵات و شاری خۆم
نابینم ناسیاو و دۆست و یاری خۆم

ڕوو لەهەر لایە دەکەم نامۆیە بۆم
نابینم جێژوان و کەونە لانی خۆم
ڕوو لەهەر لایێ دەکەم بێگانەیە
ژین لە نێو بێگانەدا تەنگانەیە
شەو دەکێشم شەونخوونی و بێ خەوی
ڕۆژ دەچێژم دەرد و داخی بێ ئەوی

***

چۆن نەناڵێ ئەو دڵەی پڕ هەستی من؟!
چۆن لە ئەژنۆ ببنەوە دوو دەستی من؟!
چۆن نەناڵێ ئەو دڵە ئەنگاوتەیە؟!
بەرد لە بەردی بێتەوە دەنگی هەیە
ژانی ناسۆری جودابیم چێشتووە
هەرچی خۆشم ویستووە جێم هێشتووە
هەڵبڕاوم من لە یاری نازەنین
دەرکراوم من لە خاکی دڵ نشین
بوومە ئاوارە و پەڕیوەی دوور وڵات
کەوتمە نێو وردە داوی ڕێی نەجات
بەکرە شۆفارە ئەوی مووخەی چنیم
زیی مەم و زینان وڵاتی لێ تەنیم
کەوتمە نێو چاڵی دیلی وەک (مەمێ)
(یایە زین) لە کوێیە هاواری کەمێ!
کوا قەرە *تاژدین*، چەکۆ و عرفۆ لە کوێن؟!
بێنە هانام وەک پڵینگی چەنگ بەخوێن
(لاس)ە شۆڕێک بووم غەنیمی دوژمنان
ئێستە ئەنگواوم بەتیری چڵکنان

وام بەتەنیایی لەنێو خوێنا شەڵاڵ
کوانێ عێل و، کوانێ خانزاد و خەزاڵ؟!
زۆر لەمێژە نارە ناری منی نەبیست
هەروەکو (شەمزین)،(شەمیلە)ی خۆش ئەویست
وەک (سیامەند)ێ لە چۆڵ و بەندەنێ
جەرگی لەت کردم پەلی دارەبەنێ
شەتڵی جواناوم منی ساردە برین
کوا (خەج)م تا بۆم بگێڕێ گەرمە شین؟!
مانگی «کانوونێ بەچلوان دەرکرام»(۷)
وەک (برایم) لەو وڵاتە ڕاونرام
کوا (پەریخان) بەند و باوم بۆ بلێ؟!
بۆ نەسووتێم نەمە پۆلووی سەر کلێ؟!
ئەو لە زۆزان، من لە ئارانێ دەژیم
کێ دەڵێ ئەمنیش (وەلی دێوانە) نیم؟!

***

کوردەواری، ئەی وڵاتە جوانەکەم!
ڕۆڵەکەم! خێزانەکەم! باوانەکەم!
ئەی ئەوانەی قەت لەبیرم ناچنەوە
ئێستە بمبینن ئەرێ دەمناسنەوە؟
ڕۆژگار هاڕیومی وەک ئەسپۆنی ورد
هێز و توانای لێ بڕیوم دەردە کورد
بوومە گەپچاڕ و دەکا گاڵتان بەمن
ئەو ڕمووزنەی زەندەقی چووبوو لە من

***

ئەی ڕەفیقان، ئەی عەزیزانی وڵات!
ئەی برای هاوسەنگەری جەرگەی خەبات!

گەر دەناڵێنم، ئەمن پەککەوتە نیم
تێ دەکۆشم بۆ وەصڵ تاکو دەژیم
کۆششی من زۆر بەجێیە و زۆر ڕەوا
چونکە قانوونی تەبیعەت وایە، وا:
«هرکسی کو دور ماند از اصل خویش
باز جوید روزگار وصل خویش»(٨)
ڕێگە دەبڕم، کوانێ هەنگاوم شلە
ڕاستە بێ هێزم، دەکەم ئەمما ملە
هەر دەپێوم کێو و شاخ و چۆڵ و دەشت
دێم بەرەو کوێستان بەرەو باخی بەهەشت
دێم بەرەو زیخ و چەو و کانیاوی خۆم
چۆن لەوانە وەردەگێڕم چاوی خۆم
دێم بەرەو ئەو دار و بەرد و بەندەنە
دێم بەرەو ئەو باخ و مێرگ و چیمەنە
دێم بەرەو زوورک و تەلان و کەند و لەند
دێم بەرەو بژوێن و زەنوێر و زەمەند
دێم بەرەو پاناوک و هەوراز و نشێو
دێم بەرەو ئەشکەوت و زەندۆڵ و پەسێو
دێم بەرەو بەفر و چلوورە و بەستەڵەک
دێم بەرەو شیخاڵ و ڕێچکە و ڕەشبەڵەک
دێم بەرەو لێڕ و چڕ و بەستێن و چۆم
دێم بەرەو هەڵدێر و گێژ و بەند و گۆم
دێم بەرەو هۆبە و هەواری باسەفا
دێم بەرەو لادێ، بەرەو کانگەی وەفا
دێم ببینم نیشتمان و زێدەکەم
دێم ببینم خزم و کاک و دێدەکەم

دێم و دەگرم بازی بیری شۆخ و شەنگ
دیم و دەگرم دەستی دۆی جوان و چەلەنگ
دێم گراویی خۆم لە باوەش وەرگرم
دێم نەهێڵم بەرهەڵست و بەرگرم
دێم و هەڵدەمژم شنەی کوێستانی کورد
دێم و دەچمە شەوڕنی بێستانی کورد
دێم و دەشکێنم لەوێ جامی شەراب
ماچی شیرین نایەڵێ تامی شەراب
دێم و ناترسم لە پەرژینی بە زی
هەر پەری سەرکەوت و دێوەزمە بەزی
تا بمێنێ نووری چاو و هێزی پێم
دێم و دێم و دێم و دێم و دێم
دێم هەتا هەمبێ بڕست و بیر و هۆش
گەر گلاشم، کوردەواری و ئێوە خۆش!

١٩٧٤

(١،٢،٣،٤) لە فۆلکلۆر وەرگیراوە.
(٥) نیوەی یەکەمی ئەم بەیتە هی شاعیرێکی هاوچەرخی فارس و، نیوەی دووەمی لە یەکەم مەثنەوی مەولەویی بەڵخییە.
(٦) مەولانا جەلالەددینی بەڵخی.
(٧) لە بەیتی (برایمۆک) وەرگیراوە.
(٨) شێعری مەولەویی بەڵخییە.

***

جوانی ڕەشپۆش

گوتی: ئەی بلبلە سەرمەستەکە بۆ خامۆشی؟
گوتم: ئەی نۆگوڵە خۆڕسکەکە کوا دڵخۆشی؟
گوتی: ئەی شاعیرە گەشبینەکە بۆ ڕەشبینی؟
گوتم: ئەی ناسکە تەڕپۆشەکە بۆ ڕەشپۆشی؟

١٩٧٤

***

تاوانی بێ هێزی

لە کۆ ئەسرین دەبارێنم لەبۆ کوردی پەراگەندە
لە گەرمێن غەرقی ئارەق بووم و چاوم هەر لە سامرەندە
منی زنجیر پسێن لێرە ئەسیری بسکی جوانێکم
زەمانە گەرچی ئاڵۆز و پەشێوە، «کەڵ بەموو بەندە»
گوتی: «ئێوارە بازاڕێ» وەرە ماچت دەمێ، نەمویست
هەڵۆی کوێستانی کوردستانم و ناژیم بەدەستەندە
دڵم سەد هێندی دیکانە بەناز بشکێنی، دەنگ ناکەم
چ سوودێکی هەیە، کێیە بپرسێ داد و گازندە!؟
جیهان و هەرچی خێر و خۆشییە بۆ هەڵبژاردانە
بەقانوونی تەبیعەت پاشەڕۆک خۆرە ئەوی گەندە
ئەگەر تاوانی بێ هێزی نییە بۆچی لە دنیادا
بەشی من ماتەم و شینە، بەشی خەڵکی زەماوەندە
بەمردووییش نیشانەی گوللەیە ئەو کەللە پڕ شۆرە
ئەوێستاش دەرسی سەربازی دەڵێ ئەو شاعیرە ڕەندە
سەری تەعزیم لەبەر تۆ دانەواندن فەخرە بۆ «هێمن»
بژی (حاجی) کە کێوی هیممەتت سەد هێندی ئەڵوەندە

١٩٧٤

***

ئێوارەی پایز

لە ئاسۆیەکی دوورە دەست
ئاوابوو زەردەی پایزی
دەتگوت بووکێکی بێ نازە
پەردە جێ دێڵێ بە زیزی

***

پەڵە هەورێکی چڵکنە
گرتی سووچێکی ئاسمان
گەڵای زەردی دارێک وەری
زریان بردی بەرەو نەمان

***

جووتێک کۆتری سەر بەکڵاوە
هەڵکورماون لە سوانەیەک
دیارە لەو دەوروبەرانە
پێیان شک دێ هێلانەیەک

***

پاساریی سەرداری کۆڵان
فڕە و جیکەیان لێ بڕا
قەل فڕی... فڕی... تا ون بوو
هەر ڕووڕەشیی خۆی پێ بڕا

***

شەپۆڵێک مۆسیقای بەسۆز
هات و ڕابورد بە بن گوێمدا
شوێنێکی بۆ خۆی کردەوە
لە ناخی دڵی توێ توێمدا

***

ئاخـــــر کـــــۆڵی بۆ بردە ژوور
بـــاربـــەرێـــکـــی درێـــژی ڕووت
دەرکی دووکـــــانی گـــــاڵە دا
مـــام حـــاجیو بەرەومـــاڵ بزووت

***

نازدارێکی چارشـــێـــو بەســـەر
بەتەنیـــشـــتـــمـدا تێـــپـــەڕی
بەغـــار هات و توند قـــیـــژاندی
ڕووتـەڵـەیـەک بـە بـەدفـــــەڕی

***

کـەمـێک ڕاوەســتـا جـا ڕابورد
ئەو لاوەی جـــــادەی دەپێـــــوا
دیاربوو خـــێـــســـێکی دابوویە
ئەو شـــۆخـــە لە بن چارشـــێـــوا

***

کـیـژێک خـۆی لە ژوور کـوتاوە
دەرکـەی حـەوشـەکـەی پێـوەدا
ئیـــتـــر شـــوێنەواری جـــوانی
بەدی ناکــــەم لەم نێـــــوەدا

***

تـــا تـــاریـــکـــان پـــەیـــدا دەبـێ
چۆڵ و چۆڵـتـــــر دەبێ جـــــادە
نە دێتـــە دەر کـــیـــــژی لەبار
نـە ڕادەبـرێ لاوی ســـــــــادە

***

هەوا بوولێـــڵـــە، ئاو لێـــڵـــە
گـــوڵ ســـیس بووە، گـــەڵا زەردە
تـەنـانـەت ڕەنـگـی گـــــــۆڕاوە
ئـــــەم دیـــــوار و دار و بـــــەردە

***

تەمـــاشـــای هەر شـــتێ دەکـــەم
ڕەنـگـی پـایـزی گـــــــرتـووە
جـــوانی خـــۆی لێ شـــاردوومـــەوە
دزێـــوی ڕیـزی گـــــــــــرتـووە

***

چاوم لـە ئاســـــمـــــان بڕی
دڵم هێندەی دیکە گـــــیـــــرا
گـــەلێک بیـــرەوەریی کـــۆنم
لـەپڕ هـاتـنـەوە بـەبـیـــــــرا

***

ئـــارام ئـــارام بـــەلـــۆژە لـــۆژ
ئـەوا بەرەو مـــــاڵ بـومـــــەوە
نە کـــەس لە پێـــشـــمـــدا دەڕوا
نە کـــــەس دیارە بەدوومـــــەوە

***

نا نا ناڕۆم، مـــەلەی دەکـــەم
لەنێـــو دەریای مـــەندی خـــەیاڵ
داهێـــــزاو و ڕووگـــــرژ، تووڕە
دڵ پڕ تاســـە، مـــێـــشک بەتاڵ

***

ئاخ، دیسان ڕووپەڕێک دڕا
لە ڕۆژ ئەژمێری تەمەنم!
ئاخ، دیسان شەو داهاتەوە
من هەروا دوورە وەتەنم!

***

ئاخ، دیسان چوومە ژێر باڵی
ڕەشی شەوگاری تەنیایی!
ئاخ، دەبێ دیسان بچێژم
ژەهراوی تاڵی جودایی!

***

ئاخ، دیسان دەبێ ڕابوێرم
لە ژوورێکی سارد و سڕدا!
دەگەڵ ئازار دەستەملان بم
تا بەیان لە نوێنی شڕدا!

***

دەڕۆم، دەترسم، دەلەرزم
لە پەلاماری مۆتەی شەو
داد لە دەس ئەم دڵەی بە خەم!
وای لە دەس ئەم چاوەی بێ خەو!

***

دەڕۆم تا سەر پێکەوەنێم
دەگەڵ زام و دەرد و ئێشم
دەڕۆم تا شەوێکی پایز
من شەونخوونی بکێشم

***

دوور قاقایەکم گوێ لێ بوو
دەتگوت گوللەم پێوە دەنێ
چۆن بە ئێوارەی پایزیش
ئی وا هەیە پێ بکەنێ!

***

خەیاڵم بوو بە وشە
نەمزانی کەس بەدوامەوە
دەنگێکی لەرزۆک و نەرم
بەسپایی جوابی دامەوە:

***

«بەڵێ هەن و یەکجار زۆرن
بازرگانی فرمێسک و خوێن
بەڵێ هەن و پێ دەکەنن
بە سەر بە هەش، بە مل بە کوێن

***

بەڵێ هەن و پێ دەکەنن
بە من، بە تۆ، بە هەزاران
بە داخی باوک کوژراوان
بە هەنیسکی هەتیوباران

***

بە نەزانی، بە نەخۆشی
بە تاریکان، بە شەوەزەنگ
بە زنجیر، بە تەناف، بە دار
بە گرتووخانەی تەڕ و تەنگ

***

بە بۆکوڕووز بە چڕە دووکەڵ
بە هاڵاو، بەگڕ، بەئاگر
بە تەم، بە مژ، بە هوڕە، بە دۆک
بە تۆفانی وڵات داگر

***

بە بوومەلەرزە، ڕەشەبا
بە سووتمان و زیان و زەڕ
بە هەرچی خراپ و شوومە
بەگشت دەسکری خوای شەڕ

***

بە ناڵە، بە کوڵ، بە گریان
بە سینگ کوتان، بەڕوو ڕنین
بە بەرگی ڕەش، بە چاوی سوور
بە گۆڕخانە، بەکۆڕی شین

***

بە کەلاوە، بە کوندەبوو
بە دیواری هەرەس هێناو
بە داوێنی تیتۆڵ تیتۆڵ
بە ئانیشکی پینەکراو

***

بە نووکە نووکی بێوەژن
بە هانە هانی ماندووان
بە زیرەزیری منداڵان
بە نووزەی نیوە زیندووان

***

بە نەڕە نەڕی جەللادان
بە قرمە قرمی شەست تیران
بە ویڕە ویڕی قەمچییان
بە ئەشکەنجەی ڕووناکبیران

***

بە چڵکی یەخەی کرێکار
بە کەفی سەر شانی جووتێر
بە پەچە و ڕووبەند، بە خەنجەر
بە یەک نەبوونی مێ و نێر

***

بە قەڵەمی بەزیوی کول
بە زمانی لەبندا بڕاو
بە دەرکی داخراوی فێرگە
بە کتێب و دەفتەری دڕاو

***

لە قامووسی ئەوانەدا
بەزەیی مانای نەماوە
بێزیان لە بزە هەڵدەستێ
وازیان لە خوێن و زووخاوە

***

هەر دڵۆپی خوێنی لاوێ
بۆ وان یاقووتێکی سوورە
هەر تکەی فرمێسکی کیژێ
بۆ وان مرواریی بەرموورە

***

هەناسەی ساردی ئاواران
کۆشکی ئەوان گەرم دەکا
لەشی ڕەق و زگی برسی
جێ پاروویان نەرم دەکا

***

سەرمایەی وان لەگەڕدا بێ،
با زۆر دەرک بەقوڕ گیرێ!
دۆلار لە برەو نەکەوێ
با کوڵەوار بێ داپیرێ!

***

دەبا خوین بێ و سەران بەرێ
چەرخی کارگەیان بگەڕێ
پێ دەکەنن، پێ دەکەنن
بە بڵێسەی ئاگری شەڕێ»

***

گوتم: «کەوابوو، ئاشنا!
بەشی ئێمە لەنێو چوونە»
گوتی: «نا ،نا ، دوور بنوارە...
دوور بنوارە...ئاسۆ ڕوونە...»

١٩٧٤

***

بەرەو ئاسۆ

سۆفیی گۆشەی خانەقا بووم، ئێستە پیری مەیکەدەم
زاهیدی خەڵوەتنشین بووم، ئێستە مەست و مەیزەدەم
سەروی ئازادیش لەبار و دڵگەش و بەرزە، بەڵام
گیانەکەم! من شێت و شەیدای لار و لەنجەی ئەم قەدەم
جیلوەیی جوانی لە هەرچیدا هەبێ خۆشم دەوێ
ڕۆژێ کوشتەی مینی ژۆپ و ڕۆژێ گیرۆدەی شەدەم
هەر یەکەی بۆ خۆی دەجوولێنێتەوە هەستی دەروون
زەردەپەڕ، کاروانکوژە، تاریک و ڕوونی سوبحدەم
ئاسمانی ساو و دەریای مەند و تارمایی چیا
سێوی لاسوور و بەهێی زەرد و هەناری گوڵ بەدەم
کێ وەکو من سارد و گەرمی ڕۆژگاری چێشتووە؟
گا لە دەشتی گەرمەسێر و، گا لە کوێستانی گەدەم!
وەک شەپۆلی زێی خوڕەم ساتێ هەدادانم نییە
گێژ دەخۆم، پێچێ دەدەم، من ڕۆڵە کوردی ئەم سەدەم
ڕێگە سەخت و پڕ لە کەند و لەند و هەڵدێرە و گەوە
هەر دەبێ ببزووم، دەبێ بکشێم، وچانی لێ نەدەم
سێبەری مەرگم لە پێشدایە و بەرەو مەنزڵ دەڕۆم
ناخی گۆڕی تەنگە جێگام، هەر تل ئاسا بێ قەدەم
من بەرەو ئاسۆ، بەرەو ڕووناکی باڵم گرتووە
چۆن بەرەو تاریکی دەخشێم، پاڵ وەشەیتانی دەدەم!
کانیی ڕوونم دی بەلێشاوی بەهار شلوێ نەبوو
بەفری گەورەم دی چیای گرت و بەتاوێ بۆ قەدەم
ژینی کورتم دی پڕاوپڕ بوو لە شانازی و شەرەف
عومری زۆرم دی کە دوایی هات بەڕیسوایی و نەدەم

ئاگری سینەم بڵێسەی دێ و وڵات ڕۆشن دەکا
ئەو دەمەی خۆم وەک دڵۆپێک دەچمە نێو دەریای عەدەم

١٩٧٥

***

جوان ناسووتێ

دیم کچێکی لەباری لادێیی
بۆ نوێژ ڕادەخا بەرەڵبێنێ
گوتم: «ئەی نازەنین کە ڕوخسارت
هەموو باخی بەهاری خوا دێنێ
بۆچی پێت وایە ئەو خودا گەورە
هێندە بێ ڕەحمە تۆش بسووتێنێ؟!»

١٩٧٥

***

سازی ناساز

بلبلی باڵشکاوی وەختی گوڵم
هەر شەپۆلان دەدا دڵی لە کوڵم
کوردی بەندیی بەیانی نەورۆزم
گڕی گرتووە دەروونی پڕ سۆزم
موغی بێ ئاگری شەوی یەلدام
چاوەڕێی چارەنووسی ناپەیدام
کەوی بێدەنگی نەوبەهارانم
گوڵی بێڕەنگی چاو لە بارانم
کونجی جێژوانی چۆڵ و خامۆشم
سێبەری نازەنینی ڕەشپۆشم

دەستی بەربووی کچی گەڕی شاییم
هەستی خنکاوی لاوی سەوداییم
کێلی گۆڕی شەهیدی گومناوم
تاکە داری کڕووزی بێ ئاوم
دەفتەری شێعری شاعیری ڕووتم
شەمی سەرگۆڕ و داری تابووتم
کونی گیراوی کۆنە شمشاڵم
خەونی ئاڵۆز و خاتیرەی تاڵم
ژیلەمۆی ئاگری بەیانانم
باوکی فرمێسکم و کوڕی ژانم
باڵە سووتاوەکانی پەروانەم
شووشە بادەی بەتاڵی مەیخانەم
چڵە ڕێحانی دوورە دێراوم
سازی ناسازی هەڵپەسێرراوم
تکە ئاونگی سەر گەڵای زەردم
خەستەو و دەردەداری چی دەردم
ئاخرین تیشکی خۆری پایزم
شاعیری پیری تووڕەو و زیزم
چۆن دەتوانم بەتۆ بڵێم من چیم؟!
خۆم گومانم هەیە کە هەم یا نیم؟!

١٩٧٥

***

ماچی خودایی

وەرە یارم، وەرە ئەی تازە یارم!
وەرە ئەستێرەکەی شەوگاری تارم!
وەرە ئەی شاپەڕی باڵی خەیاڵم!
وەرە ئەی شەوچرای ڕووناکی ماڵم!
وەرە خاسەکەوی ڕام و کەویی من!
وەرە ئیلهامەکەی نیوە شەوی من!
وەرە ئۆخژنی سینەی پڕ گڕی من!
وەرە پیرۆزەکەی بەرزە فڕی من!
وەرە ئاونگی سەر پەلکی گوڵی سوور!
وەرە ئاورینگی گەرم و مەشخەڵی نوور!
وەرە ئەی ڕێژنە بارانی بەهاری!
وەرە شێعری تەڕی پڕ وردەکاری!
وەرە ئەی نەونەمامی باخی ژینم!
وەرە ئەی شاگوڵی مێرگی ئەوینم!
وەرە کاروانکوژەی کاتی بەیانیم!
وەرە بیرەوەری و ئاواتی جوانیم!
وەرە ئەی بوت هەتاکو بتپەرستم!
وەرە مەمکۆڵەکەت بگرم لە مستم!
وەرە ئەی (خەج)، وەرە ئەی (خاتووزین)م!
وەرە با بەژن و باڵاکەت ببینم!
وەرە با دامرێ ئاوات و تاسەم!
وەرە با بسکەکەت لادا هەناسەم!
وەرە با هەڵمژم ئەم لێوە گەرمە!
وەرە با هەڵگوشم ئەم ڕانە نەرمە!

وەرە جوانێ، وەرە نازت بکێشم!
وەرە وەک دەستەگوڵ داتنێم لە پێشم!
وەرە با بەس بکەم ئەو باوە باوە!
وەرە با بێن بکەم ئەو بسکە خاوە!
وەرە با دەس لە باڵاکەت وەرێنم!
وەرە کوڵمەم لە کوڵمەی تۆ خشێنم!
وەرە سووربە لەسەر وادە و بەڵێنی!
وەرە کوردبە و مەکە پەیمان شکێنی!
وەرە گیانم فیدای چاوی ڕەشی تۆ!
وەرە با هەست بکەم گەرمی لەشی تۆ!
وەرە ماچم دەیە ماچی خودایی!
کە بێزارم لە ماچی سینەمایی!

١٩٧٦/١/١٢

***

دەستی تەزیو

حەیفە ئەو دەستە کە گوڵزاری دەنەخشاند، بشکێ
حەیفە ئەو دەستە کە دڵداری دەگەوزاند، بشکێ
حەیفە دەستێ کە بە لەرزی و بە تەزیوی دیسان
دوژمنی ملهوڕی زۆرداری دەلەرزاند، بشکێ

١٩٧٦

***

کوانێ؟

کوانێ ئەو پەنجە کە توندی دەگوشی مەمکی توند؟
کوانێ ئەو پێیە کە بۆ ژوانێ دەچوو گوندا و گوند؟
کوانی ئەو چاوە کە هەر جوانی دەبینی و چی دی
کوانی ئەو بیرە کە هەڵدەفڕی بەرەو بەرزی و دوند؟

***

جوانی بەس نییە

جوان پەرستم، جوان پەرستم
بەدیداری جوانان مەستم
کە دەبینم کیژی تەڕپۆش
گشت خەمێ دەکەم فەرامۆش
کە کیژێکی جوان دەبینم
سارێژ دەبنەوە برینم
کە دەبینم لەنجە و لارێ
هەست ناکەم بە چ ئازارێ
کە نازدارێ ڕادەبرێ
دڵی ساردبۆوەم گڕ دەگرێ
کە چاو لە چاوێ دەبڕم
بە ئاسمانێدا دەفڕم
کە ڕێک دەکوشم پەنجەی نەرم
لەشی سڕم دەبێ گەرم
بزەی شیرینی سەر لێوێ
هەستی پیرانەم دەبزێوێ
نازی شۆخێکی نازەنین

دەمباتە بەهەشتی بەرین
بیرم لە بەرم دەڕوێن
کەچی کچم هەر خۆش دەوێن
کچ ئاواتی پیرۆزمن
خۆشیی دڵی پڕ سۆزمن
کچ نووری دیدە و چاومن
بەندی جەرگ و هەناومن
کچ ڕووناکایی ژینمن
کچ هەتوانی برینمن

***

بەڵام ژین هەر هەوەس نییە
جوانیش بەتەنێ بەس نییە

***

پەرستاری ڕەشپۆش

پزیشکم شەرمەزار بۆوە کە نەیتوانی بکا چارم
دەبێ هیوام بە مان چەند بێ کە ڕەشپۆشە پەرستارم
دەڵێی چۆنی؟ چلۆنت تێگەیێنم دەرد و ئازارم
بەساغییش نەیتوانی هەستی من دەربڕێ گوفتارم

١٩٧٦

***

چاویلکە

لەو دەمەی ڕا دڵم لێی داوە بۆ ژوان
من دێوانەی چاوی جوانم، چاوی جوان
گەرچی خەڵکی وڵاتی چاو جوانانم
چاوی جوانم نەدی تێر بەچاوانم
هەتا لاو بووم چاوی جوانم لێ ون بوو
پەچە و ڕووبەند و چارشێوم دوژمن بوو
ئێستا پیرم و کەوتوومەتە ئاویلکە
چاوی جوانم لێ ون دەکا چاویلکە

۱۹۷۷/۱/۲۰

***

خۆزگە

خۆزگە وەک خۆر نەمدیبایە شەوی تار
خۆزگە تاوێ ڕام نەبواردبایە بێ یار
خۆزگە پیری کەلەلای نەدەکردم
خۆزگە لە یەکەم ژوانگەدا دەمردم

۱۹۷۷

***

عیشق و ئازادی

ئەگەرچی شەو درەنگە ساقی بۆم تێکە کەمێکی تر
کەوا ئەمشەو سەری هەڵدا لە ناخمدا خەمێکی تر
لەبادە ئەم ژەمە تێرکە منی تینووی جگەرسووتاو
بەچی دیارە کە دەبینم شەوێکی تر، ژەمێکی تر!
ئەوەندە دەردەدار و بێ پەرستارم کە پێم وایە:
لەسەر کێکی تەمەن هەڵناکرێ تازە شەمێکی تر
گەلێکم ڕۆژگاری تاڵ و شیرین ڕابوارد، ئاخۆ
مەرگ مەودا دەدا دیسان ببینم سەردەمێکی تر!
گەیشتمە سەر ترۆپکی ئارەزوو ڕۆژێ، کەچی ڕوانیم:
لە پێشمدایە زەرد و ماه و سەخت و ئەستەمێکی تر
هەتا چارشێو بەسەر تۆوە دەبینم نازەنینی کورد
بەسەر بیبیلەکەی چاوی منا دەکشێ تەمێکی تر
نەما (خانی) هەتا چیرۆکی عیشقی ئێمە دارێژێ
دەنا هێشتا لە کوردستان دەژین (زین و مەم)ێکی تر
پەپوولەی خۆشەویستیی من لە شوێنێ ناگرێ ئارام
دەنیشێ و باڵی دەبزێوێ لەسەر سینە و مەمێکی تر
هەزار هێندە پەرێشان و سیاچارە بژیم هێشتا
لەنێو دڵدا هەمە ئاواتی خاڵ و پەرچەمێکی تر
هەتاکو دواپشوو ڕێبواری ڕێگای عیشق و ئازادیم
ئەگەر بێجگە لە ناکامیش نەبینم بەرهەمێکی تر
کە فرمێسکم لەسەر ڕوخساری کیژی دڵشکاو بینی،
گوتم: یاخوا لەسەر سوور گوڵ نەبینم شەونمێکی تر
شەوێکی چاوەنوارت بووم، نەهاتی گیانەکەم، ویستت
منی دڵ ناسکی شاعیر بگێڕم ماتەمێکی تر

خدر نیم بۆ تەمەن شێت بم بەکانیی ژینێ دانووسێم
ئەوەندەم ژین دەوێ تا دەم دەنێمە نێو دەمێکی تر
بەتۆ چارەی چلۆن دەکرێ دەروونی پڕ لە ناسۆرم
خەساری بۆ دەکەی دوکتۆری زانا مەرهەمێکی تر
بەهار و گوڵ، کچ و مانگەشەو، شێعری تەڕ و بادە
لەوەی زیاتر جەنابی شێخ گەرەکتە عالەمێکی تر

١٩٧٧

***

سووڕی دەوران

زەمانی زوو هەبوو میرێکی زۆردار
دزێو و دڵڕەق و خوێنڕێژ و لاسار
دڵی خۆش بوو بە ئازاری هەژاران
بەدەس ئەو چوون هەزاران و هەزاران
قسەی خۆشی دەگەڵ خەڵکی جوێن بوو
هەمیشە تیخی جەللادیی بەخوێن بوو
سەری زۆر لاوی جوانچاکی بڕیبوو
زگی زۆر پیاوی دڵپاکی دڕیبوو
ڕق و قینی لە نێوچاوان دەباری
دزی و سووتمان و کوشت و بڕ بوو کاری
بزەی هەرگیز نەبینرابوو لەسەر لێو
دەغەزری وەک یەکانە و بڕڕەکی کێو
دڕندەی هار و ماری بێ ڕەزا بوو
لە تالان و بڕۆیە شارەزا بوو
لە ترسانی وڵات پڕ ترس و ڕەو بوو
ڕمووزنەی تاریکان و خێوی شەو بوو

گرووگریان بەناوی ئەو دەکرد ژیر
لەوی تۆقیبوو هەم زارۆک و هەم پیر
مەکۆی جەردە و چەتان بوو دیوەخانی
غوڵام و نۆکەری بوون نانی نانی
لەوی بێزار بوو ئینسانی بەناموس
تەشی ڕێس بوو لە دەرکی ئەو زمان لووس
دەیانکرد خزمەتی وەک دیل و بەندە
هەتیوچە و سەرسەری و سۆدرە و سەهەندە
لە هەق بێزار و دڵ بەستەی ڕیایی
یەکەم تۆچێنی کێڵگەی بێ وەفایی
نەیاری چاکەو و یاری خراپە
خەزێنەی کون بڕ و شاری خراپە
پەڕی قامووسی ئەویان کردبوو داگیر
وشەی دار و تەناف و کۆت و زنجیر
بەڕاستی ملهوڕێک بوو دوژمنی گەل
لەبەر ئەو نەیدەوێرا کەس بڵێ: لەل
خودا ڕازی بوو لێی، ئەمما خودای شەڕ
لە خەڵکی بەربوو وەک گورگی نێو مەڕ

***

بەڵام کیژێکی بوو ئەو گەندە پیاوە
کە دەتگوت خوشکی ئاونگ و خوناوە
لەبارێ، نازەنینێ، کوڵمە ئاڵێ
نیگارێ، دڵڕفێنێ، چاو کەژاڵێ
بەژن باریک و بالابەرز و تەرپۆش
یەسک سووک و ڕەزا شیرین و ڕووخۆش

هەنی جوانتر لە مانگی ئاسمانی
پەری ڕەشدالّی بوو ئەبرۆی کەمانی
بسک ڕەشتر لە ڕۆژی ژێر چەپۆکان
پەشێواوێ کە ژیری بۆ پەشۆکان
کەزی خاوتر لە خاوی لا نوالّە
لە شەرمی کولّمی سوور بۆوە گولاّلە
ئەوی تیری ئەوین جەرگی نەکولّێ
نەبوو ئاگای لە پێکانی مژۆلّێ
بزەی دەرمانی دەردی دەردەداران
وشەی وەک بەختەبارانی بەهاران
سەمای پەریانە دەتگوت لار و لەنجەی
پەری گولّ دەبییەشاندن دەست و پەنجەی
کورەی هەردی دەهێنا گۆی مەمانی
لەلای وەی تامی دەسبازیی دەزانی
هەموو شێوەی لە بابی خۆی جودا بوو
فریشتەی پاکیی و خێری خودا بوو
تەبیعەت ئەو کرەی وا ورد تەنیبوو
خودای جوانی لە خۆشیانی خەنیبوو
دەگەلّ ئەو جوانییە خاوەن شەرم بوو
دلّی زۆر نەرم و خوێنی زۆر گەرم بوو
دەبوو جێی ئەو بەرزتر با لە هەوران
کەچی دەژیا لە ژووری مالّی گەوران
دەبوو چەتری سەری بالّی هوما با
نەوەک ئاوا لە ڕووپۆشێ خەزابا
دەبوو سواری قەلاّندۆشی هەلّۆ با
لە بەرزایی چیادا سەربەخۆ با

نەوەک لێی داخرابا دەرکی حەوشە
ژیابایە لەنێو ئەو غەور و خەوشە
دەبوو ژوانگەی لەکن ڕاوگەی کەوان با
نەوەک وا چاو لە دەستی دەرکەوان با
دەگەلّ پێروو بکا ڕاز و نیازێ
گەلاوێژی بەهاوڕازی بنازێ
بکا سەیرانی زەرد و ماه و ڕازان
لە خەو ڕابێ بەسیرەی سەقر و بازان
گزینگ بنگێوێ کولّمەی ئاگرینی
شنە ببزێوێ بسکی پڕ لە چینی
دەگەلّ گولّ پێکەنێ فێنکی بەیانی
سەرانسەر پڕ لە خۆشی بێ ژیانی
دەگەلّ بولبول بلێ حەیران و بەستە
خەلّک شەیدا بکا بەو شۆڕ و هەستە
دەبایە چێژی ئازادی بچێژێ
نەوەک فرمێسکی نامرادی بڕێژێ
بە ئاونگێ بشوا ڕوخساری پاکی
لە پاکان ون نەبێ دیداری پاکی
دەبوو بوکشن دەس و پەنجەی لە گۆوەند
«کوڕی، دیواندڕی» ، بەند هەلّبڕێ، ڕەند
دەبوو جووتی ژیانی هەلّبژێرێ
نەوەک بابی بە سەوقاتی بنێرێ
قەفەس زیندانی تاوسی شۆخ و مەستە؟
کچی جوان و لەبار و دەرکی بەستە؟
کچی بێ بەش لەنێو بورج و قەلاّدا
دوڕە ئەمما لە دوڕ دورجی بەلاّدا

دەبا هەر ئەتلەس و دیبای لەبەر بێ
کچێک ڕوو بەستەو و چارشێو بەسەربێ
بلا پاژنەی لە زێڕبێ کەوشی جوانێ
کە دانرابێ لە دەرکی دەرکەوانێ
بەکاری چی دێ خشڵ و زێڕ و زێوەر
کچێکی نەشتە نێو خەڵک و جەماوەر
بەکاری نایە بەرگی جوان و مومتاز
کچێکی چاوی دووروابێ وەکو باز
لە ژاری تاڵترە خۆراکی چەوری
کچێک وەک ڕۆژ نەیێتە دەر لە هەوری
سیاچاڵی کچانە کۆشکی میران
هەزار خۆزگە بەکاولاشی فەقیران
بەقانوونی تەبیعەت ناژی بێ جووت
ئەوی ئینسانە، جا دارایە یا ڕووت
کچی میر و گەدا دڵیان هەیە دڵ
دڵیش ناکا لە دڵداری و ئەوین سڵ
ڕەبەن تامی ژیانێ چۆن دەزانێ
ئەگەر «پێ»شی بگاتە ئاسمانێ
کەسێک جووتی نەبوو خۆشیی نەبینی
بەهەشت ناهێنێ ڕۆژێ دێر نشینی
کەسێکی ژینی بێ ژوان ڕابوێرێ
هەموو ژانی جیهانی پێ دەوێرێ
ئەوین مایەی ژیان و بوون و مانە
ئەوین ڕایگرتووە دەوری زەمانە
ئەوین نەبوایە پێی ناوێ بخۆی سوێند
جیهان چۆڵ بوو پەپووش تێیدا نەدەخوێند

ژیانی بێ ئەوین دەشتی نەبوونە
لە سایەی عیشقە ئەم دنیایە ڕوونە
ژیانی بێ ئەوین گەشتی زیانە
کچیش نەیخوارد فریوی ئەم ژیانە
وەدووی دڵ کەوت و پچڕی بەند و پێوەند
دڵی خۆی دا بەلاوێکی هونەرمەند
هونەرمەندێکی پاکی بەرزە ئاکار
کە جارجار ڕێی دەکەوتە ماڵی خوونکار
هونەرمەندێ کە هەر نەغمێکی تاری
گڕ و ئاورینگ و پشکۆی لێ دەباری
هونەرمەندێ کە دەنگی پڕ خرۆشی
بە بەندێ دەیپەڕاند دەرد و نەخۆشی
هونەرمەندێ کە هەستی ئاگرین بوو
دەروونی پڕ لە ناسۆر و برین بوو
هونەرمەندێ کە سووتاوی ئەوین بوو
هەموو ئەندامی سۆز و تاو و تین بوو
هونەرمەندێ کە زادەی دەرد و خەم بوو
زەدەی دەستی ڕەشی دێوی ستەم بوو
هونەرمەندێ بەزگ برسی و بەچاو تێر
لە شەڕ بێزار و دۆستی ئاشتی و خێر
هونەرمەندێکی عەسری فیئودالی
دڵی پڕ بوو، بەڵام گیرفانی خاڵی
شەوانی بەزم و شایی و شەونشینی
لە درزی پەردە یەکتریان دەبینی
کە تێک دەڵقا نیگای پڕ گفتوگۆیان
دەیاندرکاند بەسانی ڕازی خۆیان

***

کوڕیش سەوداسەری کیژی ئەمیر بوو
لە داوی خۆشەویستیدا ئەسیر بوو
ئەوین نابینێ بەینی قەوم و دینان
ئەوین نازانێ فەرقی توێژ و چینان
ئەوین دوو دڵ دەکا مەفتوونی یەکتر
لەکن ئەو وەک یەکن ئیسلام و گاور
ئەوین خاتوو زلێخای نەرم و هێدی
دەکاتە دیلی عەبدی زێڕ خریدی
ئەوینە شێخی سەنعانی غەیب زان
دەکاتە گاور و شوانی بەرازان

***

ئەگەر خاتوون گرفتاری ئەوین بوو
ئەوینی لاوەکە زیاتر بەتین بوو
گڕی گرتبوو دەروونی پڕ لە جۆشی
لە تاوانی نەمابوو هۆشی خۆشی
لە سوێی ئەو شۆخە ئۆقرەی لێ بڕابوو
لە ژیندا ژان و ئێشی پێ بڕابوو
ئەوینی ئەو دووانە دوور بەدوور بوو
کە دیواری قەڵای میری سنوور بوو
سنوور و شوورەو و تامان و پەرژین
لە تامەزرۆی ئەوینێ تاڵ دەکەن ژین
قەڵا سەخت و حەرەمخانە پڕاوپڕ
دەرک گاڵەدراو و دەرکەوان دڕ
مەگەر باڵدار بەسەر کۆشکا فڕیبا
مەگەر لێمشت دڵی شوورەی دڕیبا
مەگەر ڕۆژێکی بەزمی بایە خوونکار
کوڕیشیان بردبایە لێ بدا تار

لە درزی پەردە دیبای بەژنی یاری
لە سیحری تێپەڕاندبا سۆزی تاری

***

زەمان ڕابرد، پتر بوو هەستی دۆستی
بەڵێ هەستە کە میر نایەن دەرۆستی
لە دەوری هەستی کەس ناکێشرێ شوورە
خەیاڵیش شارەزای پشتی سنوورە

***

هەراسان بوو کچی میری بەجارێ
گوتی: «بەسیەتی با ڕاسپێرمە یارێ»
ژنێکی ڕاسپاردە کن هونەرمەند
«ئیتر ئەو بێ بەشی و سووتانە تا چەند؟!
خەمی دووری نەخۆین، هەرچی دەبێ، بێ!
دەبا بێ و بڕۆین، هەرچی دەبێ، بێ!
وەڕز بووم لەو ژیان و پنج و مۆرە
بە ئازادی بژیم تاوێکی زۆرە
هەموو زێڕ و جل و نۆشین و خواردن
فیدای تاوێ دەگەڵ ئەو ڕابواردن
هەتا کەی مەینەتی دووری بچێژین!
هەتا کەی بووکی ئاواتمان بنێژین!
هەتا کەنگێ خەیاڵ بگرینە باوەش!
بلەرزێنێ مچوڕکی بێ بەشی لەش!
هەتا کەی ئەو نەبینم تێر بەچاوان!
لەسەر من داخرابێ دەرکی باوان!
هەتا کەی داخرێ سینگ و بەرووی من!
هەتا کەی نەشکێ تاسە و ئارەزووی من!
دەبا بێ و ڕوو بکەینە دوور ولاتان!

نەجاتم دا لە نێو شووره و قەڵاتان!
ئەگەر مەردە، بەجەرگە، پاکە، سەرباز،
دەبا بێ و مەن بکا لەو بەندە دەرباز!
نزا و پاڕانەوە و گریان و ناڵە
چ سوودێکی هەیە، نووشتەی بەتاڵە
نەبێ باکی لە خوێڕیی دیوەخانان
بە پیاوان دێنەدەر گەوهەر لە کانان
بەزۆر بشکێ دەبێ دەرکی قەڵایە
دەنا ئەو دەرکە بۆ کێ ئاوەڵایە»

***

ئەوەی بیست لاوۆ گەشکەی گرت لە تاوان
گوتی: «ئامادە و سازم بە چاوان
دڵم ناوێ نەبێ قوربانی نازی
سەرم ناوێ نەبێتە بەردەبازی
ئەوا بۆی ئاوەڵایە باوەشی من
بەسە بۆ من کە ئەو بێتە بەشی من
لە ڕێی ئەودا بەخت کەم گەر ژیانم
بەسەربەرزی و بەشانازیی دەزانم
لە پێناوی ئەوا گەر بچمە سەر دار
لە ژێر پێمدا دەبینم مەزن و سەردار»

***

شەوەزەنگێ بە زەبری زێڕ و بەرتیل
کراوە دەرکی زیندان بۆ کچی دیل
کچە گۆڕیەوە کۆشک و تاج و تەختی
دەگەڵ ئازادی و ئازار و سەختی
بەجووت ڕۆیین دەگەڵ یاری وەفادار
بەرەو مۆڵکی ئەوین و ژینی ساکار

سنووریان هەڵبوارد و چوونە شارێ
لەوێش فەرمانڕەوا بوو نابەکارێ
لەوێش میرێکی زاڵم کاربەدەس بوو
لەوێش بێ چاووڕوویەک داربەدەس بوو
لەوێش زیندان و بەندیخانە پڕ بوون
گزیر و پاسەوان شوێن گێڕ و دڕ بوون
لەوێش هەر سەربزێوی باسی سەر بوو
لەوێش دنیا بە کەیفی بێ هونەر بوو
لەوێش ناپیاوی بازاڕی گەرم بوو
لەوێش باو باوی پیاوی بێ شەرم بوو
لەوێش پیسکە و درۆزن کاری باش بوو
لەوێش مەردایەتی و پاکی لە پاش بوو
کوڕ و کیژی لەباری پاکی ساکار
لە ڕێی ژینا لەوێ بوونە کرێکار
لە بۆ نانێک و بۆ یەک تۆزە پێخۆر
یەکێکیان بوو بە پاڵە و یەک بە جلشۆر
ئەگەرچی زۆر گران بوو ئەو ژیانە
بەڵام کەیفی هەبوو بەزمی شەوانە
بەڕۆژ ئاوارە بۆ پێخۆر و نانی
بەشەو دەستەملان بوون تا بەیانی
لەشی ناسک کە ئازاری دەبینی
زمان دەیگوت ژیان چەند نازەنینی!
لە دنیادا نەبینرا نۆشی بێ نێش
کەسێک خۆشیی دەوێ حازر بێ بۆ ئێش

***

ئەمیریان کرد کە لەو کارە خەبەردار
بەخۆی دادا وەکو ورچی بریندار

بەرِقدا چوو بە ناهەق خوێنی رِشتن
گزیر و دەرکەوانی گرت و کوشتن
هەمیشە دەیگوت: «ئەی ئەو ئابرِووچوونە
شتی وا نەیبووە وێنە و نموونە
کچی من بێ بەجووتی بۆرە پیاوێ،
دەکوژرێ، خۆی لە ماڵی کابە باوێ!
دەبێ من چۆن بژیم و چۆن بمێنم!
لەنێو هاوشانی خۆمدا سەر هەڵێنم!
کچی من هەڵگرن، وەڵڵاهی جوانە!
کچی من بۆ کچی گاوان و شوانە!؟
لەنێو مسکێنی خۆم دەبمە پڵیتە
نەکوژم ئەو هەتیوە و ئەم سەڵیتە
نەیانهێڵم دەبێ لەو سەرزەمینە
لە شانم دادرِم ئەو پینە شینە
وەکارخەم دەستەڵات و هێزی زۆرم
بە خوێنێ ئەو پەڵە و نەنگە وەشۆرم»

***

بەرِێی کردن گەلێ شەیتان و شۆفار
هەتا بیکەن لە حاڵی وان خەبەردار
توولەی شوێنگێرِی بەردانە مڵ و مۆ
وەکار کەوتن لە رِاوێچکە و لە بابۆ
چ ناپیاون ئەوانەی سوودپەرستن
دژی خاوەن دڵی شەیدا دەوەستن
چ سپڵەن ئەو سەگانەی گورگەمێشن
کەلاک بۆ گورگی برسی رِادەکێشن

***

گەرِان شۆفارەکان قوژبن بەقوژبن
وڵاتیان دا سەراسەر سەنگ و سووژن

گەرِان شار و گەرِان دێهات و هۆبە
هەموویان پشکنی نۆبە بەنۆبە
گەرِان کێو و چیا و ئەشکەوت و زەندۆڵ
گەرِان کادێن و کەندوو و ئاخورِ و هۆڵ
سەروشوێنیان نەبوو پەیدا لە هیچ کوێ
کەسێ نەیدیبوو دوو شەیدا لە هیچ کوێ
بە میریان رِاگەیاند وەک رِۆژە رِەوشەن:
کە «لێرە نین، پەرِاندوویانە کەوشەن»
گوتی: «پێتان دەدەم ئەمجارە فەرمان
بچن بۆ وڵاتی دوور و دەوروبەرمان
برِۆن و رِامەوەستن، هیچ مەترسن
هەواڵی ئەو دووانەم بۆ بپرسن
لە هەر کوێیە هەبن بیاندۆزنەوە بۆم
وەکو تاژیی بەکار بیانقۆزنەوە بۆم
«دەدەم پارە و خەڵاتی باش بەئێوە
کە بۆم دەردەس کەن ئەو دوو سەربزێوە
لە بان هەوران بژین یا تەختی بەحران
لە داویان خەن بەفێڵ و فەند و مەکران
گوتوویانە کە خزمەتکاری چاکی
دەبێ وەک داڵ بکەی بۆنی کەلاکی
لە ئێوە کار و تێکۆشان، لە من ماڵ
دەتانهارِم بەسەریانا نەبن زاڵ»

***

قەڵای میران بەدەس ناکەس دەنەخشێ
کە «دار هۆرەی لە خۆی بێ زوو دەقەڵشێ»

ئەگەر زێڕ و دراو دەوری نەبووبا
بلووری ژین دەبوو غەوری نەبووبا
ئەگەر پارە نەبووبا بیروبڕوا
دەبوو زاڵم لە کوێ وا دەستی بڕوا؟
ئەگەر خوێڕی نەکا میللەت فرۆشی
لە خۆی نابینێ زاڵم خێر و خۆشی
ئەگەر ئەسپی غەرەز ناوێ قەڵەمباز
بگاتە جێی وەزیرێ ڕەنگە سەرباز
کە فیل و ڕوخ نەکەونە کلکەسووتە
مەلیک ماتە بەدەستی پیادە ڕووتە
بە من ئەو هێرش و زەبر و زوڵم و زۆرە
بەشی زۆری گوناهی مفتەخۆرە
***
بڵاوبوون خێڵی شۆفارانی بێ عار
لەدوای دوو ئاشقی لاوی فیداکار
گەڕان شار و وڵاتی دوور و نێزیک
دووان بەزمانی فورس و تورک و تاجیک
یەکێک بووە مارگر و یەک بوو بەدەروێش
یەکێک بووە حافز و یەک بوو بەدەسکێش
یەکێک بووە لۆتی و یەک بوو بەچاوەش
یەکێک بۆە سواڵکەر و یەک بوو بەجاکەش
خەیابان و شەقام و ڕێگەیان گرت
هەموو جێیان تەنی، گشت جێگەیان گرت
کچ و کوڕ بێ خەبەر لەو تۆڕە داوە
خەریکی کاری خۆیان بوون لە لاوە
ئەگەرچی ڕووت و پێخواس بوون و برسی
بەڵام کەم کەم نەیانمابوو مەترسی

بەسەربەستی ژیانی سەر حەسیری
بەقوربانی بێ تەخت و بەختی میری
چ خۆشە سەربڵندی و بێ نیازی
بەئازادی بخۆی نان و پیازی!
دەڵێن یارێ گوتی جارێ بەیاری: [١]
«گەڕیدەی شارەزای زۆر گوند و شاری
لە هەمووان خۆشتر و جوانتر چ جێیە؟»
گوتی: «ئەو جێیە خۆشە یاری لێیە»
کە دڵ خۆش بوو دڵۆ با دەربکا دەست
شەکەت بێ با لەش و ئاسوودە بێ هەست
دەسێک بکرێ بەشەو لە ملی نیگارێ
بەڕۆژ ماندوو ببێ با هەر لە کارێ
دەس و پەنجێک کە بوکشێ جووتە مەمکێ
جەمام نابێ بەکارێ تاکو نەشکێ
کە لێو بمژێ شەوانە لێوی دڵدار
بەڕەنج کێشانی ڕۆژێ ناگرێ بار
کە شەو تێر ماچ و مووچ و گازە کولمە
چبوو سووتاو و تاوانگازە کولمە
کەسێکی چێژی ئازادی بچێژێ
لەوەی باکی نییە ئارەق بڕێژێ
بە بێ ڕایەخ شەوێ ئاسوودە دەنوێ
کرێکارێ کە یار پشتی بهەنوێ
بەبێ پێخەف شەوێ گەرموگوڕە لەش
کە یاری نازەنین بگرێ لە باوەش
کە شەو دایماڵی پەنجەی یاری جوانی
بەڕۆژ با هەر جدەو بێ پیل و شانی
کە سۆزی عیشقی وان هەردەم پتر بوو
هەموو تاوێکی عومرێکی خدر بوو
***

لەنێو شۆفارەکاندا خواجەیەک بوو
عەجەب زیانی خورۆ و پیرە سەیەک بوو
ئەمیر بۆ پاسی نێو ماڵی کڕیبوو
نموونەی پیاو خراپی و دەم شڕی بوو
کە خۆی بێ بەش لە خۆشیی ژین کرابوو
هەموو دەرکی هومێدی داخرابوو
کە شەوقی عیشق و دڵداریی نەدیبوو
کە گەرمیی باوەشی یاری نەدیبوو
کە زیبک و غیرەتی مێریی نەدیبوو
کە خۆشیی پیاوەتی و نێریی نەدیبوو

***

دەروونی پڕ گریمانە و حەسەد بوو
هەتا حەز کەی بەخیل و شووم و بەد بوو
کە کوشتی پیاوەتیی ئەو دەستی تاوان
هەقی خۆی بوو ڕقی زۆر بێ لە پیاوان
کە وەک یەک بوون ژن و گاشە لەکن ئەو
نەبوو باکی بدا ئازاری ژن ئەو
چلۆن بڕوا ئەکەن ئینسانی بێ بەش
نەبێ بێ ڕەحم و بێ ئینساف و دڵڕەش
کە ئینسانێک وەکو حەیوان خەسیبێ
نییە سەیر گەر نموونەی ناکەسی بێ
بەئەمری میر ئەویش خۆی کردە سواڵکەر
گەڕا شار و وڵاتان ئەمسەر، ئەوسەر
هەتا ڕۆژێکی خواجەی دڵڕەقی پیر
لە ماڵێک دووربەدوور ناسی کچی میر

تەماشای کرد جلوبەرگی دڕاوە
سەر و پۆتڕاکی ئاڵۆز و بڵاوە
بەرۆکی ئاوەڵایە، سینگی ڕووتە
سەری ئەو کوڵمە ناسکەی تاوەسووتە
هەڵی ماڵیوە تا ئانیشکی بۆ کوڵ
دەڕێژێ ئارەقە زەنگوڵ بەزەنگوڵ
کەچی شادیی لە نێو چاوان دەبارێ
کچی میرە و شەرم ناکا لە کارێ
سەری سووڕما بوو ئەو کابرا نەزانە
چلۆن گۆڕاوە ئەم دەور و زەمانە
«تەماشای ئەم ژیان و ڕێ و شوێنە
ڕەسەن زادە و کوڵ و ئەسپۆن و سوێنە
بەدووی کارا گەڕان کووچە بەکووچە
لە بۆ خاتوونی وا تاوان و سووچە
بەشیر و شەکری پەروەردەکراوە
لە کۆشک و سەرسەرایاندا ژیاوە
هەمیشە خاوەنی کۆیلە و کەنیز بوو
جلوبەرگی هەتا حەز کەی تەمیز بوو
ئەوی دەستووری دابا جێ بەجێ بوو
لە خۆی زیاتر لە ژووری کۆشکێ کێ بوو!
دەیانکرد باوەشێنی ئەمبەر، ئەوبەر
لەبن سێبەر کچی نەشمیلی ئەسمەر
کەچی ئێستا لەبەر سوورە هەتاوێ
پەڕۆ شۆری دەکا بۆ نان و ئاوێ
مەگەر باوکی پەکی کەوتووە لە تاڵان
کە ئەو ئێستا دەکا جل شۆریی ماڵان

دەبێ خواردبێتی مێشکی گوێدرێژێ
دەنا بۆ نانی چۆن ئارەق دەڕێژێ
ئەوی بۆ ئەو کرا، بۆ کێ کراوە؟
بەخوای وادیارە نووشتەی لێ کراوە»

***

ئەوەندە تەسکە بیری گەندە پیاوان
دەکەن فەرقی کچی میران و گاوان
دەڵێن: کەنگر و قوماش نابن بەوێڵداش[٢]
قسەی کەونە پیاوانە و قسەی باش
دەسەلمێنن بە پیاوی گەوج و سادە
کە: سوار هەر سوارە، پیادەش هەر پیادە[٣]
کچی میران دەبێ لیران وەخۆ خەن
کچی گاوان دەبێ پووشکان وەکۆ کەن
کچی میری دەبێ خۆشی ببینێ
کچی شوانی بچێتە نان چنینێ

***

کچی میری دەبینی باش و ئەفسووس
کچی میر نەیدەبینی پیرە جاسووس
دەمەو ئێوارە ڕزگار بوو لە کاری
گەڕاوە جا بەرەو ئامێزی یاری
بەڵام جاسووسی پەستی شوومی ناپیاو
بەدوای ئەودا دەچوو هەنگاو بەهەنگاو
تەماشای کرد کە لاوێکی قوڕاوی
لە ڕێگایەی بڕیوە سیلە چاوی
کە یاری دەرکەوت بێ ترس و پارێز
بەرەو پیری فڕی گرتی لە ئامێز

لە هیچ کوێ دای نەنا تا بردیە ژوور
ئیتر ڕووی کردە ئەم ژوورە خودای نوور

***

هەڵنی نا جێی ئەوان و وەک کرێوە
لە لاقانی وەرێنا هەر لەوێوە
ترەختان و ڕکێفکوت کەوتە ڕێیە
لە خەڵکی وایە «کابرا ئاوری پێیە»[٤]
لە سوێی ماڵ و دراوی باڵی گرتبوو
خەیاڵی موڵک و ماش و ماڵی گرتبوو
هەمیشە وایە کاری پیاوی نامەرد
کە سوودی خۆی دەکا تەنیا بەراوەرد
لە خۆی ڕازی بکا ئەو میری خوێنخۆر
دەروونی ئاشقان با بێنێ ناسۆر
خەڵک تووشی بەڵایە بێ جەهەننەم
کە ئەو گیری کەوێ دینار و درهەم
هەتیو بار سووک نەبێ با باری قورسی
نەیێتە خوار جەنابی ئەو لە کورسی
بە کوچکێوە بدا جەرگی ژنی پیر
هەتا چەنگی لە جێگایەک ببێ گیر
بەوی چی چیی بەسەر دێ پیاوی بێ کەس
کە ئەو پارەی دەوێ و پارەی دەوێ و بەس
بەوی چی ماڵی خەڵکی بێ خودان بێ
کە ماڵە جوانەکەی ئەو ئاوەدان بێ
بەکوشتن دا خەڵک ئۆردوو بەئۆردوو
پەکی پێ ناکەوێ ویجدانی مردوو

***

بەتاڵووکە گەیشتە دەرکی میری
بەگورجی خۆی گەیاندە کن گزیری

گوتی: «زەحمەت نەبێ پێی ڕاگەیێنی
هەمە عەرزێک و عەرزێکی نهێنی
گرنگە عەرزەکەم، ڕازێکە ڕەنگ بێ
هەتا زووتر خەبەردار بێ درەنگ بێ»

***

ئەوەندەی پێ نەچوو بردیانە کن میر
گوتی: «ئەی میری خاوەن ڕاو و تەگبیر
لە زیادی بێ هەمیشە بەخت و هاتت
پتر بێ و هەر پتر بێ دەستەڵاتت
بەجێم هێناوە ئەرکی بەندەگیی خۆم
تەماڵم دیتەوە، من نۆکەری تۆم[٥]

لە سایەی تۆوە خاین بیندراوە
چییە فەرمانی گەورەم، وەختی ڕاوە»
ئیتر نامەردە پاشەوپاش کشاوە
لە خۆشییان ڕەنگ و ڕووی میری گەشاوە
هەرای کرد: «کێ لەوێیە[٦] بێتە ژوورێ»
بەجارێ داوەرین چەند زرتەسوورێ
گوتی: «ئێوە کە خزمەتکاری خاسن
هەموو ئەو نۆکەرە باشەم بناسن
بکەن ئێستا سەراپا زێڕ وەشانی
خەڵاتی گەورەیی دادەن بەشانی»

***

وەکۆی کردن لە پاشان گەورە گەورە
هەموو دەستەونەزەر وەستان بەدەورە

چ گەورە گەورە؟ بەندە و گوێ لە مست بوون
بەرەو ڕووی ئەو تەواو بێدەنگ و هەست بوون
قسەپان و ڕەزاگران و دەغەڵکار
درۆزن، دووزمان، پەتیارە، بێ عار
بەگژ خەڵکا دەچوون وەک نەڕڕە دێوی
کە ئەو دیار با دەبوونە دێڵە ڕێوی
کە ئەو دەیگوت: «ئەرێ چبکەین بەیانی؟»
دەیانگوت: «گەورەمان بۆ خۆت دەزانی»
گوتی: «ئەی گەورە گەورەی بارەگای من
بڵێن ئێستا چییە تەگبیر و ڕای من؟
دەڵێن ئەو دوو کەسەی لێرە هەڵاتوون
لە پاتەختی وڵاتێ نیشتەجێ بوون
کە دۆستی خۆمە میری ئەو وڵاتە
ئەمیرێکی بەزیبک و دەستەڵاتە
دەڵێم چەند کەس لە ئێوە هەڵبژێرم
بچن، سەوقات و دیاریی بۆ بنێرم
بەنامە لێی بخوازم ڕانەوەستێ
دەس و پێی ئەو دوانەم بۆ ببەستێ
بە ڕێیان کاتەوە بۆ دەرکی ئێمە
من ئامادەم ئەویش گەر کاری پێمە»
گوتیان: «صەددەق! قسەی میری تەواوە»
گوتی: «ئیتر قسەم پێتان نەماوە»

***

شەوێکی ڕەش وەکو بەختی ئەسیران
وەکو دواڕۆژی زۆردار و ئەمیران

نە مانگ دیاربوو نە ئەستێرەی گەش و جوان
ترووسکەی لێ بڕابوو ئاگری شوان
دەروونی پیاوخراپانە شەوەزەنگ
کە داخنرێ بە بوغز و کینەو و ژەنگ
بەڕواڵەت کش، بەڵام پڕ کارەساتە
هەزاران ڕازی تێدا گەرچی ماتە
لە کۆشک و گرتووخانەی دەرکەبەستە
یەکێک مەستە، هەزاران زار و خەستە
لە لایە لاو دراونە بەر شکەنجە
لە لای دیکە سەمایە و لار و لەنجە
لە کونجێ بێوەژن دەگری و دەناڵێ
لە کۆشکێ بادەگێڕە چاو کەژاڵێ
لە سووچێ باب لە سوێی ڕۆڵەی دەسووتێ
لە قەسرێکی دەرەقسێ نیوەڕووتێ
کچی بێ بەش لە ژوورێ ئەشکی دەسڕێ
کوڕی ئاغاش بەپارە جوانێ دەکڕێ
هەتیوی برسی چڵمی هەڵدەلووشێ
کوڕی شێخ ئارەقی نابڕێ لە شووشێ
لەلایە چارەڕەش کەوتووە لە کۆڵان
لەلایە پارە بەش دەکرێ بە کۆڵان
لەلایە جامی بادە پڕ کراوە
لەلایە داری ئیعدام هەڵخراوە
بەڵێ ڕاستە قەڵای میرانە شەوگار
بەڵام تێیدا ونە تاوانی بەدکار

***

کچ و کوڕ نووستبوون بێ خەم لە کەپرێ
نەیانزانی کە دارۆغە دەیانگرێ

لە کوێ دڵداری پاکی چاکی ساکار
دەزانێ فێڵ و مەکری پیاوی زۆردار
لە چین بێ یا لە ماچین بێ دیارە
کە ئاغا دوژمنی چینی هەژارە
لە لای خۆیان هەیانە غیرەت و ڕەگ
لەهەر شوێنێ هەبن توخمی دەرەبەگ
لە چین کیژی ئەمیرێ هەڵبگیرێ
لە ماچین کەسری شانە بۆ ئەمیرێ
لە میران هەر کەسێکی دڵنیا بێ
لە ژینا تووشی خێر و خۆشی نابێ
نەیانزانی ئەوەی ئێرەش ئەمیرە
خەریکی ڕاو و ڕووت و ڕەش بگیرە
هەتا لێیان وەژوور کەوتن یەساوڵ
لە خەودا سواری سینگیان بوون نەخافڵ
نەیانهێشت ڕاپەڕن، ببزوون، هەڵستن
دەس و پێیان بەچۆڵەپێچە بەستن
کە دوایی هات لەوێ خانەبگیری
بەڕێیان کردنەوە بۆ دەرکی میری

***

بەیان ئەنگووت و سۆفی تاکە تاکە
گوتیان هەستین بچینە نوێژێ، چاکە
بڵیند بوو بانگدەری کوێری خەواڵوو
گوتی: «بانگی بەیانی درەنگە یا زوو
«دەبێ زوو بم هەتاکو نەبڕێ نانم
«بە بێ دەستنوێژ بدەم بانگی بەیانم»
لە دارکێشی وەژان کابانی نوێژکەر
گوتی: «کابرا دەهەستە جل بکە بەر

کە بارت زوو نەکەی بۆت نافرۆشێ
وە دەستت ناکەوێ پارە و قورۆشێ
کەمی ماوە لەبۆ جێژنی بەراتێ
کراسی نوێ نییە بۆ شانی فاتێ»
ژنی پاڵە گوتی: «هەستە بەسە خەو
خرابی بۆ نەنووستی، فیلە، ئەمشەو
پەلەت بێ زوو بکە کارێ و بزانە
مەلا فەرمووی کونی ڕۆژی بەیانە»
بەڕەت بردن گەیشتە ژوورێ ئاغا
تخێڵ بوو جا لەنێو بەندی وەتاغا
گوتی: «خانم بشێلە پێ و و دەستم
درەنگ هاتوومەوە، وا دیارە مەستم»
جەنابی شێخ بەخێزانی دەفەرموو:
«هەتیوێکی بنێرە خانەقا زوو
بلێ شێخ نوێژی کرد و نووستەوە بۆی
خەلیفە نوێژی بۆ خەڵکی بکا خۆی»
خەلیفە پێ کەنی و زانی چ باسە
گوتی: «باوکم بەقوربانی بێ، خاسە»
وڵات ڕوون بوو، کتێبی دەستی دانا
خەریک بوو تازە بنوێ لاوی زانا
کە دایکی کردیە هاوار و فریاد
بەخۆیدا دا، گوتی: «ئەی داد و بێداد!
چبوو تاوانی ئەم جووتە فەقیرە
کە وایان لێ بکا ئەم گورگە پیرە
ئەوە کار بوو کە کردی ئەم یەکانە
پەژارەی خستە شاری بەم بەیانە

بەقوربانت دەبم بینایی چاوان
قوبوولی بۆ دەکەی تۆ سووچ و تاوان
خودایا بەس بدە دەستی ئەمیری
خەراپە، بەدفەڕە، بۆ خۆت خەبیری
هەتا کەنگێ دەدەی تۆ بەخت و هاتی
دەزانی چەند دڕە، نەحلەت لە زاتی!»
گوتی: «دایە! چییە ئەم بۆڵە بۆڵە» ؟
گوتی: «هەستە، سەلام لێ ڕابوو، ڕۆڵە!
ئەمیر ئەمڕۆ لەداری دان بەجووتە
کچۆڵەی خۆی و ئەو خۆش خوانە ڕووتە
لە شاری کەوتووە هاوار و گریان
دڵی گەورە و پچووکان بۆتە بریان»
ئەوەی گوت کەوتەوە ئاه و نزوولە:
«خودایا چەند بەدە ئەم میرە خوولە!
دڵی کوو هات بکوژێ ئەم گوڵانە!
لە یەکتر کا بەناهەق ئەم دڵانە!
خودای گەورە! بەدەس خۆتە هەموو کار
لەسەرمان لابەرە بێ دادیی خوونکار
لەسەر دڵداری نۆلاوان دەکووژێ!
کوڕ و کیژان لەپێش چاوان دەکووژێ!»
گوتی: «پاڕانەوە بێ کەڵکە، دایە!
نوزوولە قەت دەڕۆستی زوڵمی نایە
نەزانە تاکو خەڵکی ئەم وڵاتە
بەدەس میرانەوە ئەم دەستەڵاتە
دەئاژۆن، ڕادەدەن تا بلوێ بۆیان
هەموو کارێ دەکەن بۆ سوودی خۆیان

بپارێزن هەتا ئەم موڵک وماڵە
وەبەر پێیان دەدەن مسکێن و پاڵە
ئەوان پێیان بڕێ دەسکەوت و قازانج
بەقوڕ گیرێ دەبا سەد ماڵە کرمانج
ژن و پیاو و کوڕ و کیژان دەکووژن
قسە توند و قەڵەم تیژان دەکووژن
هەتا خەڵکی لە یەکتر وا نەبانن
ئەوان سواریان دەبن، سواریش دەزانن
«هەتا میرزا حیکایەت خوانی میرە
مەپرسە دایە لەم کوشت و بگیرە
هەتا کیژی هەژاران مەشکەژێنە
لە ماڵی وان هەیە ئەم بێنە بێنە
هەتاکو هێزی ئەم خەڵکە نەجووڵێ
هەزار پاڕانەوەت دایە بەپووڵێ»
کە ژن زانی ئەویش ئینسانە وەک مێر
مەڕی میری ئیتر نایێتە سەر بێر
کە وریابوونەوە پاڵە و کرێکار
دەشێوێ ماڵی میر و مەزن و خوونکار
کە میرزا بوو بەڕۆشنبیری تازە
حوکم ناکا لەسەرمان میری تازە
هەزار ڕەحمەت لە گۆڕی بێ کچی میر
قسێکی کرد کە پەندە بۆ کوڕی ژیر
«بەزۆر بشکێ دەبێ دەرکی قەڵایە
دەنا ئەو دەرکە بۆ کێ ئاوەڵایە!
خەبات ڕزگار دەکا کۆیلە و ئەسیران
لە ناخێ ڕادەکا مەزن و ئەمیران

بەئەفسانەی دەزانن سووڕی دەوران
غوڵام و ورکەخۆری دەرکی گەوران
بەڵام دەوران دەبێ ڕۆژێ بدا سووڕ
لەبەر گەوران نەبێ پشتی خەڵک کووڕ
کە گۆپاڵی خەڵک دەرهات لە خیزی
ئیتر نامێنێ میری گەورە فیزی»

١٩٧٨/٢/١

---

(١) ئەم گوتەیە لەم دوو شێعرەی مەولەویی بەڵخی وەرگیراوە:

گفت معشوقی بەعاشق کای فتی
تو بەغربت دیدەای بس شهرها
پس کدامین شهر زانها بهتراست؟
گفت آن شهری کە در وی دلبراست

(٢،٣) لە فۆلکلۆر وەرگیراوە.

(٤) لە فۆلکلۆر وەرگیراوە. کینایەیە لە بەپەلە ڕۆیشتن.

(٥) جاران کەروێشک لە لاندا دۆزینەوە هونەر بوو. نۆکەرێک لە ڕاودا کەروێشکی دۆزیبایەوە دەیگوت نۆکەری ئاغای خۆم پێ دەڵێن، هۆی... تەماڵە. لە هێندێ ناوچە پێیان دەگوت (دیاردی).

(٦) میرەکان کە بانگی خزمەتکارەکانیان دەکرد ناویان نەدەبردن، هەر دەیانگوت: کێ لەوێیە؟

***

خاک

بۆت نووسیوم بۆت بنووسم ئەمن چیم؟
دوندی قەندیل، گۆڕەپانی هەڵگورد نیم
بەرەو بەرزی دەچم ئەگەرچی وردم
خاکی بەرپێی تێکۆشەرێکی کوردم

***

شەرابی خەست

جێژنی نەورۆزە، شەرابم خەستترە
تا نەڵێن بولبول لە شاعیر مەستترە
جوانی گوت شۆخی لەباری بادەگێڕ:
«ئەو کەسەی سەرمەستترە، سەربەستترە»
«آنچنانرا آنچنانتر میکند»
شاعیری دەروەست بەمەی دەروەستترە
چیمەنی شێلا بەشایی کیژی کورد
وەی دڵم لەو چیمەنە پێ پەستترە
من بڕستم لێ بڕا یا کیژی شار
زۆر لە کیژی دەشتەکی بەیدەستترە

١٩٧٨

***

خەوم نایە

بەیان ئەنگووت و شەو ڕابورد و من هێشتا خەوم نایە
دەخوێنن بولبول و قومری، بەڵام قاسپەی کەوم نایە
خەیاڵ دەمباتە جێژوانی شەوانی لاوەتی، ئەمما
خرینگەی بازنە و خڕخاڵ و بەرمووری ئەوم نایە

***

ڕێژنە

تۆ بەڵێنم پێ بدە تا من بەرەو ژوان ببمەوە
بمدەیە ماچێکی تەڕ لەم لێوە، با جوان ببمەوە
دەستی لەرزۆکم هەتا تێیدایە هێزی بەی گوشین
لێم گەڕێ تاوێ لە باخی سینە میوان ببمەوە
شەنگەبێری بسڕەوە فرمێسکی بێ شوانی ئیتر
ڕەنگە هێشتا لەو چیا و زۆزانە بۆ شوان ببمەوە
من گوڵی سەر گۆڕی ئاواتی لەمێژینەم بەڵام
ڕێژنێکم لێ بدا پێم وایە بۆ ڕوان ببمەوە
شێخی سەنعان بۆ کچی گاور لە ئیسلام وەرگەڕا
من خەریکم بۆ کچە شێخێ پەژیوان ببمەوە

١٩٧٨/٧/١٩

***

بارگەی یاران

بەهاری زەرد

بۆ لەیلا قاسم

هەمیشە دەرد دەبینم دەرد دەبینم
درۆی دوژمن، دەهۆی نامەرد دەبینم
مەگەر زەردایی ناکەن چاوەکانم
کە ڕەنگی نەوبەهاری زەرد دەبینم

***

بەسۆزەی با کە سکڵی دڵ گەشاوە
دەروون پڕ سۆز و فرمێسکم خوناوە
لەدووی لەیلا بە واوەیلاو و شیوەن
دەڕۆم و پۆلی شینگێڕم بەدواوە

***

بزەی هاتێ گوتی: ڕووناکە ئاسۆم
وەرە جەللاد پەتت باوێژە ئەستۆم
ئەوە پەت نییە مێدالی ئیفتیخارە
کە بوومە قارەمانی میللەتی خۆم

***

ئەوەی بیست شاعیر و گریا بەزاری
ئەگەرچی بەسترابوو لێو و زاری
گوتی: لەیلا هەمیشە پایەداری
لە ژێر خاکا لەپێش چاوان دیاری

***

کە تۆ تۆرای لە چاوان وەک خەوی من
لە بسکت ڕەشترە مانگەشەوی من

برۆ مەجنون بەلەیلای خۆت مەنازە
کە ناوبانگی پتر ڕۆیی ئەوی من

گۆڤاری سروە ژمارە ١، بەهاری ١٣٦٤ - ١٩٨٥

***

زیندەبەچاڵ

پڕ نەبێ جامی بەتاڵم تا کەی؟
نەشەکێ باڵی خەیاڵم تا کەی؟
هاوسەر و دەستەملانی ژانم
گیانەکەم! نایەوە باڵم تا کەی؟
شەو لە تاریکی و بێدەنگیدا
ڕۆژەکەم! بۆ تۆ بناڵم تا کەی؟
هەر لە یادی سەری بسکت دابم
گیانە! ئاشوفتە بێ، حاڵم تا کەی؟
هەر منەتباری شەراب و مەی بم
حەسرەتی چاوی کەژاڵم تا کەی؟
هەر لە ماچی دەمەکەت بێ بەش بم؟
لێوی وشک و دەمی تاڵم تا کەی؟
هەوەسی گەستنی کوڵمەم تا چەند؟
ئارەزووی مشتنی خاڵم تا کەی؟
شینە میوانی شەوانی دووریم
شادی، ڕوو ناکەیە ماڵم تا کەی؟
من لە دووڕەنگی بەدڵ بێزارم
ڕەنگی زەرد، دیدەیی ئاڵم تا کەی؟
من وەکو هەنگێ هەڵاڵەم مشتوون
ژینی نێو گەند و هەڵاڵم تا کەی؟

من بەشێلانی چەمەن ڕاهاتم
هاتوچۆی نێو دڕ و دالّم تا کەی؟
بۆ سەرینچاوە و کانیاوی ڕوون
هەڵوەریٚ ئەشکی زولاڵم تا کەی؟
من هەڵۆ بووم و چیا هێلانەم
ژێر چەپۆکی قەل و دالّم تا کەی؟
قەفەزی دژمنی بەدخوودی دڵڕەق
هەڵوەرێنیٚ پەڕ و باڵم تا کەی؟
سەرە نێزەی ستەم و زۆرداری
بنجنیٚ سینگی مەتاڵم تا کەی؟
گورگی بێدادی لە گیانم بەربوو
ئێشی جیٚ گاز و قەپاڵم تا کەی؟
من پەلەقاژە و هاواریٚ نەکەم
ئەو بلێیٚ زاڵم و زاڵم تا کەی؟
کوتکی بێدادی هەر بکوتیٚ کاسە سەرم
کار نەکا دەست و زوخاڵم تا کەی؟
ئەو کە زاری ڕقی دەرکێشاوە
من زمان بەستە و لاڵم تا کەی؟
پۆشتە و تێر و پڕ و خۆش لەوەڕە
برسی و ڕووت و ڕەجاڵم تا کەی؟
تەم و مژ، بەندەن و دەشتی گرتم
هەڵنەکا سروە شەماڵم تا کەی؟
بەس نەبیٚ دەسبەسەری و دەربەدەری
نەچمەوە نێو کوڕ و کاڵم تا کەی؟
باخەوانانی جیهان پێم نالێن
بۆ وەری میوەیی کاڵم تا کەی؟

مانگ و مێریخی دەپێویٚ ئینسان
منی کورد، زیندە بەچاڵم تا کەی؟
چاوەڕێی تیشکی هەتاوی هیوام
نەڕەویٚ هەور و گەواڵم تا کەی؟
١٩٧٦/١١/١٥
لە پاشەرۆک – دا بڵاوکراوەتەوە

***

بەهار هەر دیٚ

لە گیاندانا دەگوڕێنم بژی هەر کورد و کوردستان
بەگوللەی دژمنانی گەل دڵیشم بێتە ڕاوەستان
پشووی دوابیم دەخوێنم بۆ گوڵ و گوڵزاری ئەم خاکە
لە سایەی ئەم گوڵ و گوڵزارەیە بوومە هەزار دەستان
دەزانن زامی دیلی چەند بەئێش و چەند بەئازارە!
دەبیٚ رابێین هەتا ئێمەش دەگەینە ڕیزی سەربەستان
خەتای خۆمانە تا ئێستا کە هەروا کۆیلە و دیلین
ئەوانەی شاد و ئازادن کەمیٚ زووتر لەخەو هەستان
نەتاندیوە کە ڕووباری خوڕێن بەردی دەقەڵشێنیٚ
وەهاش هەر زۆرداری دەسووتێنیٚ گڕی هەستان
لە مەیدانی شەڕانخێوی خەباتی قەڕنی بیستەمدا
سەرم سووڕما کە ئەسپی سووکەسواری کوردی بۆ وەستان
وەڵامی دامەوە پیرێکی ئازادەی جهاندیدە:
خەتای سواران نەبوو پێش سوارەکانمان قورس و ناوەستان
هومێدیٚ بەرمەدەن ڕێگەی خەبات بگرن برۆنە پێش
تەماشای خەڵکی تێکۆشەر بەدیکتاتۆری چۆن وەستان
هەتا کەنگیٚ سیاچاڵی بەسامی دژمنی زاڵم
پڕاوپڕ بیٚ لە ڕۆڵەی گەل جمەی بیٚ وا لە دەس بەستان؟